

5 Galbbaid giellaatnu muitala

Kaisa Rautio Helander, vuosttašamanueansa, PhD, Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu

Yngve Johansen, prošeaktajodiheaddji, Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu

Čoahkkáigeassu

Dán artihkkalis guorahallojuvvo sáme giela rivttiid ollašuvvan Norgga bealde dihto almmolaš geavahusas, namalassii johtolatgalbbain. Guorahallanguovlun leat válljejuvvon guhtta suohkana, mat jagi 1992 mearriduvvojedje gullat sáme giela hálddašanguvlui. Artihkkalis suokkarduvvo, mo sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat váldon vuhtii almmolaš galbemis. Analysa čájeha, ahte vaikko Sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat leamaš fámus juo badjel 20 jagi, de sáme giela hálddašanguvlui gullevaž guđa suohkanis eai leat dát lágat vel systemáhtalaččat vuhtii váldojuvvon almmolaš johtolatgalbbain.

Sáme giella dahje sáme gielat tearpmat leat hui sporádalaččat adnon johtolatgalbbain. Ng. galbanormálas váilot njuolggadusat, mo sámelága giellanjuolggadusat berrejit váldojuvnot vuhtii johtolatgalbbain. Sámi báikenamaid virggálaš atnu lea regulerejuvvon báikenammalágas. Analysa čájeha, ahte sámi báikenamatge eai adnojuvvo johtolatgalbbain vel systemáhtalaččat.

Suohkaniin lea maiddái geatnegasvuohta čuovvut Norgga lágaid ja ovddidit, ahte Sámelága giellanjuolggadusat čuvvojuvvojit ee. johtolatgalbbaid tearbmaanus ja ahte sámi báikenamat váldojuvvojit virggálaš atnui báikenammalága gáibádusaid mielde.

Guovtte- ja mánggagielat tearpmaid ja báikenamaid anus johtolatgalbbain leat maiddái ekonomalaš konsekveanssat. Go Norggas leat gielaide guoskevaž lágat

fámus, de guovddáš eiseválddit berrejit dáhkidit, ahte leat maiddái ekonomalaš rámmat bidjat fápmui lágaid mielde gáibiduvvon doaimmaid.

Norggas lea buorre giellapolitihkka, mii váldá vuhtii maiddái sámi álbmoga gielalaš rivttiid. Váttisvuohtan lea dattetge ain, ahte oppalaš giellapolitihkka ii leat vel bures implementerejuvvon báikkálaš dássái. Sihke sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat leamaš fámus juo badjelaš 20 jagi, muhto báikkálaš ja guovllolaš dási almmolaš orgánain orrot ain váilume buorit rutiinnat, mo dát lágat galget váldojuvvot vuhtii geavatraš doaimmain.

5.1 Vuolggasadji ja ulbmil

Dán artihkkalis guorahallojuvvo sáme giela rivttiid ollašuvvan Norgga bealde dihto almmolaš geavahusas, namalassii johtolatgalbbain. Guovddážiis lea suokkardit, mo sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat váldon vuhtii almmolaš galbemis. Guorahallanguovlun leat välljejuvvon suohkanat, mat jagi 1992 mearriduvvojedje gullat sáme giela hálddašanguvlui, namalassii Finnmárkku fylkkas dát vihtta suohkana: Guovdageaidnu, Kárášjohka, Porsángu, Deatnu ja Unjárga, ja Romssa fylkkas Gáivuona suohkan. Dán guđa suohkanis lea sáme giella leamaš guhkimusat almmolaš giellan, namalassii badjelaš 20 jagi. Danin aiddo dáid suohkaniid galbendili guorahallan sáhtta buktit dehálaš dieđuid das, makkár áigeperspektiivvain gielalaš vuoigatvuođat, mat leat nannejuvvon sámelága giellanjuolggadusain ja báikenammalágain, leat dássái ollašuvvan sámi guovllus Norggas.

Analysa vuođđun leat johtolatgalbbat, mat čájehit dili nugo galbbaid atnu lei ovdal skábmamánu 2012 (ja Unjárgga gielddas Sturoravuoas Vuonnabahtii ovdal njukčamánu 2013). Rievdadusat mat ležžet dáhpáhuvvan dan rájes, eai leat mielde dán guorahallamis. Johtolatgalbbaid joavkkus leat analysii välljejuvvon luodda- ja diehtogalbbat. Galbbaid lea Finnmárkku suohkaniin govven Yngve Johansen, ja Gáivuona suohkanis leaba govven Ramona Pedersen ja Leif Ivar Nilsen. Kaisa Rautio Helander lea govven jagi 2007 gova 10, mii ii gula dutkanguovllu galbbaid jovkui. Yngve Johansen lea ráhkadan tabeallaid ja artihkkala čuvvosa govvalistuid. Kaisa Rautio Helander lea čállán artihkkala analysa. Artihkkala sáme giel teavsttas atnit tearpmaid *galba* ja *galben* synonyman *šilta* ja *šilten* -tearpmaide. Ulbmilin lea kvantitatiivvalaš vugiin guorahallat, man muddui sáme giella ja sáme giel báikenamat leat dohkkehuvvon dakkár

luoddagalbemis, man stáda orgána Statens vegvesen fuolaha. Dás ii dutkojuvvo dakkár galben, mii lea suohkaniid ovddasvástádussan, nugo omd. suohkaniid luottaidd galbbat ja suohkaniid institušuvnnaid galben. Analysa vuolggasadjin leat fysalaš johtolatgalbbat ja daidd giellaatnu. Dás ii biddjojuvvo deaddu dasage, makkár báikkid álgoálggus leat dahje eai leat galbejuvvon. Dákkár perspektiiva livččii maiddái miellagiddevaš, daningo dat sáhtášii buktit dieđuid das, makkár orgánat mearridit guđe báikái biddjojuvvo galba ja makkár kriteraid vuodul (gč. Trafikkskilt 2012a, 24; vrd. Helander 2008, 107, 196–198). Dán guorahallamis ii leat dattetge leamaš vejolašvuotta giddet fuomášumi dan perspektiivva guorahallamii. Kapihttalis 5.3 čilgejuvvojit dárkileappot, makkár galbajoavkkut leat mielde guorahallamis. Miellidusin leat analysa johtolatgalbbaid govat. Go teavsttas čujuhuvvo galbbaid báikenamaide dahje tearpmaide, de dat leat mildosa galbalisttus.

5.2 Sámegeiella virggálaš giellan Norggas

Sámegeiela atnui almmolaš luoddagalbemis váikkuhit golbma lága, namalassii sámelága giellanjuolggadusat, báikenammaláhka ja suohkanláhka. Sámelága giellanjuolggadusat gusket oppalaččat sámegeiela geavaheapmái virggálaš giellan. Báikenammalága mielde hálldašuvvo báikenamaid virggálaš atnu, muhto suohkaniid virggálaš guovttegielat namat mearriduvvojit suohkanlága vuodul.

Shohamy (2006, 51) čállá, ahte giellapolitihkka lea áigumušaid almmuheapmi dahje manifestašuvdna, muhto dábalaččat ii leat giddejuvvon nu olu fuomášupmi dasa, man muddui dát politihkka lea geavadis duohtandahkkon dahje implementerejuvvon. Son fuomášuhtá maiddái, ahte vaikko vel politihkalaš ulbmilat livčče eksplisihtalaččat, dat ii dattetge vel dáhkit dan, ahte giellapolitihkka ollašuvvá praktihkas. Giellageavahus sáhtá muhtumin leat maid vuostálagaid mearriduvvon politihkain. Almmolaš johtolatgalbbaid guorahallan addá dieđuid das, mo Norgga bealde sámegeilli guoskevaš giellapolitihkka lea ollašuvvame geavatlaš dilis. Luoddagalbbaid giellaanu kvantitatiivvalaš guorahallan čalmmustahtá dan, man muddui sámegeiella lea dohkkehuvvon gielalaš duovdagiid almmolaš giellan. Ovdal go analyseret dárkileappot galbendili sámegeiela hálldašanguovllu guđa suohkanis, de suokkardit oanehaččat guovddáš láhkavuodu, mii lea vuolggasadjin dasa, ahte sámegeiella galgá váldojuvvot vuhtii galbendoaimmain.

5.2.1 Sámelága giellanjuolggadusat

Láhka Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuodaid birra (ng. Sámeláhka) lea bohtán Norggas fápmui jagi 1989. Sámelága giellanjuolggadusain leat nannejuvvon sámi álbmoga gielalaš vuoigatvuodát erenoamážit dain suohkaniin, mat leat meroštallojuvvon gullat sáme giela hálddašanguvlui. Giellanjuolggadusat bohte fápmui jagi 1992. Sáme giela hálddašanguovlu lea dađistaga viiddiduvvon, nu ahte dál, jagi 2013 dasa gullet logi suohkana davvi-, julev- ja lullisámi guovllus (gč. dárkileappot Sámediggedieđáhus 2012; FOR 2005).

Sámelága § 1-5 mielde sáme giela hálddašanguovllus leat sáme giella ja dárogiella seammaárvosaš gielat. Sámelága giellanjuolggadusain § 3-2 celkojuvvo ná:

almmolaš orgánaid dieđáhusat, mat leat oaivvilduvvon juogo olles dahje oassái hálddašanguovllu álbmogis, galget leat sihke sáme- ja dárogillii (Sámeláhka 2008).

Almmolaš luoddagalben lea guovddáš diehtu, mii lea oaivvilduvvon hálddašanguovllu álbmogii. Danin guorahallat, man muddui luoddagalbemis leat dássáži vuhtiiváldojuvvon sámelága giellanjuolggadusat ja leago sáme giella mielde almmolaš galbbaid buhtalas giellan.

Go almmolaš galbbaid giellaanu guorahallá, de leat das guokte beali: nuppe dáfus sáhtá guorahallat, makkár báikenamat ja man gillii adnojuvvojit galbbain, ja nuppe dáfus lea maiddá jearaldat, leago sáme giela terminologijja dohkkehuvvon almmolaš galbbaide buhtalagaid dárogiel tearpmaiguin. Galbbat, maid luoddaeiseválddit gohčodit ii-geográfalaš galban, bálvalusgalban ja diehtotávvalin, leat dakkárat, main leat gielalaš tearpmat. Danin dakkár galbbaid giellaatnui váikkuhit maiddá sámelága giellanjuolggadusat.

Govva 1. Ovdamearkan ng. ii-geográfalaš galbbat, mat čájehit ahte muhtumin sáme giel tearbma lea váldojuvvon vuhtii galbemis, muhto ii álo. Govat gurutbealde ja gasku leat Guovdageainnu suohkanis ja olgešbeale galbbat leat Unjárgga gielddas.

Govva 2. Ovdamearkkat ng. bálvalusgalbbain, main muhtumin lea sámegeiella tearbma dohkkehuvvon buohtalagaid dárogiel tearpmain, muhto ii álo. Ovdamearkkat leat gurutbealde Porsáŋggus, gasku Unjárggas ja olgešbealde Kárášjogas. Bálvalusgalbbaid báikenamaid atnu mearriduvvo báikenammalága mielde.

5.2.2 Sámi báikenamat ja báikenammaláhka

Sámelága giellanjuolggadusaid lassin Norggas lea maiddái báikenammaláhka, mii bodii fápmui jagi 1991 (Stadnamnlova 1990). Norga lea áidna riika Davvi-riikkain, gos lea báikenammaláhka. Fuomášan veara lea dat, ahte báikenammaláhka guoská olles Norgii. Danin sámi báikenamaid lánkasuodji ii fátmmas dušše fal sámegeiella hálddašanguovllu suohkaniid, muhto buot guovlluid, gos sámi báikenamat leat anus (gč. báikenammalága § 9-2). Sámegeiella hálddašanguovllus lea sámi báikenamain rievtti mielde duppál lánkasuodji, daningo sihke sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka nannejit sámi báikenamaid virggálaš anu. Báikenammalága § 9-2 celko báikenamaid anu birra ná:

Almmolaš orgánat galget geavahit omd. kárttain, galbbain ja registariin dárogiel namaid lassin maiddái dakkár sámi ja kveana namaid, maid guovllu olbmot, geat orrot fásta dahje geain lea ealáhusa vuodul oktavuoha dan báikái, geavahit.

Báikenammalága lánkaásahusaid § 7-3 mielde sámegeiella hálddašanguovllus galget báikenamat merkejuvvot dán ortnegis: sáme-, dáro-, kveanagiella. Luoddaeiseválddiid iežaset rávvagiin, ng. galbanormálas geardduhuvvo dat seamma ortnet váldonjuolggadussan sámegeiella hálddašanguovllus (omd. Trafikkskilt 2012a, 57).

Go galbbaid báikenammaanu guorahallá ja dan, leatgo sámi namat váldon mielde galbbaide, de lea relevánta muitit, ahte báikenamat sáhttet leat guorahallanguovllus anus muhtumin ovttá, guovtti dahje golmma gillii.

Jus báikkis lea namma dušše fal sámegillii, de báikenammalága lánkaásahusaid § 6 mielde dan nama galgá atnit virggálaš oktavuodain iige nama galgga jorgalit

dahje heivehit eará gillii. Dát njuolggadus lea mielde maiddái galbanormálas (gč. Trafikkskilt 2012a, 56). Geavadis dat mearkkaša dan, ahte jus omd. Luoddagalbbas lea sámegiel namma, de das ii dábálaččat váillo dárogiel namma, daningo dan báikkis ii dalle leat dárogiel namma.

Govva 3. Ovdamearkkat sámi báikenamain Kárásjogas, Guovdageainnus ja Deanus. Dáin báikkiin eai leat buhtalasnamat dáro- ja/dahje kveanagillii. Báikenamat leat galbejuvvon báikenammalága láhkaásahusaid § 6 mielde.

Go fas luoddagalbbas lea dušše fal dárogiel namma, de lea dávjá sáhka dan birra, ahte sámi namma ii leat dohkkehuvvon vel buhtalasnamman galbbaide.

Govva 4. Dárogiel namat Unjárggas, Gáivuonas ja Porsáנגgus. *Nyborg* lea sámegillii *Rovvejohka*, *Skardalen*-nama buhtalasnamma lea *Skárfvággi* ja *Stabbursnes* lea *Rávttošnjárga*.

Ovdal go báikenammaláhka bođii fápmui, de olles sámi guovllu gilinamat leat leamaš dohkkehuvvon almmolaš galbbaide dušše fal dárogillii. Dán dillái leat historjjálaš, namma politihkalaš sivat, muhto dán oktavuodas ii leat vejolaš vuodjut duogášdillái dárkileappot (gč. eanet omd. Helander 2008; 2009a, 2009b; 2013a; 2013b). Dát namma politihkalaš historjá váikkuha ain erenoamážit luoddagalbbaid giellaválljemii nugo kapihtala 5.4 kvantitatiivvalaš analysa čájeha.

Báikenammalága § 9-1 mielde almmolaš orgánat galget atnit báikenamaid mearriduvvon čállinvugiid. Jus man nu báikenammii ii leat ovddežis juo virggálaš anus dohkkehuvvon čállinvuohki, de báikenammalága § 5 mielde čállinvuohki galgá álggos mearriduvvot. Dat mearriduvvon čállinvuohki galgá dasto váldojuvvot almmolaš atnui. Norgga beale Sámis lea ain dat dilli eanaš guovlluin, ahte suohkanat galget vuos giedahallat báikenammalága § 5-2 mielde giliid ja eará ássanguovlluid sámegiel namaid ja mearridit daid čállinvugiid. Dan dihte jus

luoddagalbbas lea dušše fal dárogiel namma, de sivvan sáhttá leat dat, ahte suohkan ii leat vel mearridan sámegiel gilinama čállinvuogi. Gova 4 namat *Nyborg* ja *Skardalen* leat dakkár ovdamearokat, ahte suohkanat eai leat mearridan gilinamaid sámegiel čállinvugiid *Rovvejohka* ja *Skárfvággi* báikenammalága mielde, vaikko nammaáššit leat dan lága mielde sáddejuvvon daidda suohkaniidda máŋga jagi dassái juo mearrideapmái.

Nuppe dáfus fas sáhttá leat nu, ahte suohkan lea juo mearridan gilinammii buohtalas sámegiel nama čállinvuogi, muhto geaidnodoaimmahat ii leat váldán vuhtii dan sámegiela čállinvuogi almmolaš galbbain. Dakkár ovdamearka lea govvas 4 namma *Stabbursnes*, masa Porsáŋgu gielda lea mearridan juo jagi 1993 buohtalas sámi namman *Rávttošnjárga*. Nammamearrádušas leat gollan juo guoktelogi jagi, muhto dát sámegiel namma ii leat velge váldon vuhtii galbemis (vrd. maiddái Helander 2013a).

Norggas lea almmolaš báikenammaregistar (ng. SSR), mii lea báikenammalága gáibádusaid mielde ásahuvvon (vrd. báikenammalága § 12). Dán registaris leat dohkkehuvvon ja mearriduvvon báikenamaid čállinvuogit. SSR lea rabas buohkaide (gč.<http://www.statkart.no/Kart/Stedsnavn/Sentralt-stadnamnregister-SSR>). Báikenammavuorkká ulbmilin lea, ahte buot almmolaš orgánat ja earát, geat galget atnit dohkkehuvvon ja mearriduvvon nammahámiid, galget dárkkistit báikenamaid dán registaris ja atnit namaid báikenammalága mielde. Dán artihkkalis lea namaid mearrideami stáhtus dárkkistuvvon aiddo fal SSR-registaris.

5.2.3 Suohkanláhka ja suohkaniid guovtte- ja golmmagielat namat

Sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin leat virggálaš namat guovtti gillii, ja Porsáŋgu gieldda namma lea golmma gillii.

Govva 5. Sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin leat virggálaš namat guovtti dahje golmma gillii.

Suohkaniid namat eai mearriduvvo báikenammalága mielde, muhto suohkanlága mielde (Kommuneloven 1992). Suohkanlága § 3-3 mielde suohkana nama rievdadeami mearrida Gonagas. Geavadis suohkaniid guovtte- ja golmmagielat namaid lea mearridan Gielddadepartemeanta. Ovdal go suohkana namat mearriduvvojit, de berre viežžat cealkámušaid dan suohkanis dahje dain suohkaniin, maidda ášši guoská. Suohkannamaid virggálaš atnui váikkuhit sámelága giellanjuolggadusat (vrd. maiddái Helander 2001).

5.2.4 Luoddaeiseválddiid rávvehusat: galbanormála

Báikenamma- ja giellalágaid lassin johtolatgalbbaid giellaatnui váikkuhit ng. luoddaláhka ja dan láhkaásahusat. Luoddaláhkaásahusaid vuodul ráhkaduvvon njuolggadusat leat čohkkejuvvon ng. galbanormálii (dár. skiltnormalen), man Luoddadirektoráhtta mearrida. Galbanormála galget luoddaeiseválddit, suohkanat ja politiija čuovvut (Trafikkskilt 2012a, 3).

Dán oktavuodas guorahallat oanehaččat, makkár njuolggadusat leat sámegiela ja sámi báikenamaid ektui galbanormálas. Čielga rávvagat, mo sámelága giellanjuolggadusat berrešedje váldojuvvot vuhtii erenoamážit dakkár johtolatgalbbain, main leat gielalaš tearpmat dahje makkár nu dieđut, orrot váilume luoddaláhkateavsttas ja rávvehusain. Galbanormála oppalaš mearrádusain guorahallojuvvo galbbaid giellaatnu, muhto das giddejuvvo fuomášupmi girje- ja ođđadárogieala atnui (Trafikkskilt 2012b, 37–38). Guovttegielat tearbmaatnu sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin sámi giellalága vuodul ii oba namuhuvvoge galbanormálas.

Mánngagielat báikenamaid atnu gal lea váldon vuhtii luoddaeiseválddiid rávvehusain. Galbanormálas addojuvvojit sihke rávvagat ja ráddjehusat mánngagielat báikenamaid anu birra. Dat mearrádusat leat báikenammalága vuodul ráhkaduvvon (Trafikkskilt 2012a, 54–57). Galbanormála rávvehusaid mielde báikenammagalbbain sáhtta atnit golbma giela, muhto diehtotávvaliin, luodda- ja gaskačujuhanganalbbain ii galgga atnit eambo go guokte giela (Trafikkskilt 2012a, 57).

Báikenammalága láhkaásahusain § 7-4 celko, ahte jus praktihkalaš sivaidd geažil lea erenoamáš váttis atnit mánnga nama, de sáme-, dáro- ja kveanagiela gaskkas nama válljedettiin galgá deattuhit, guđemuš namas lea guhkimus árbevierru ja guđemuš nama dovdet buoremusat dan báikkis. Dát láchkaparagráfa

giellaválljenprisihppa lea namuhuvvon maiddá galbanormálas, muhto lánkaásahusaid § 7–4 deattuhus “*praktihkalaš sivaidd geažil erenoamáš váttis*” ii leat galbanormálas namuhuvvon. Das celko baicce ná: Go lea *dárbbášlaš* válljet dáro-, sáme- ja kveanagiela nama gaskkas, de galgá deattuhit, guđemuš namas lea guhkimus árbevierru ja guđemuš nama dovdet buoremusat dan báikkis. (Trafikkskilt 2012a, 57). Dát njuolggadus lea dan dihte čielgasit láivvit go mii lea báikenammalága lánkaásahusaid § 7-4.

Galbanormálas čuvvojuvvo maiddá báikenammalága lánkaásahusaid § 7 njealját oasi njuolggadus, man mielde dárogiela namanai sáhtta guođdit eret virggálaš anus čuovvovaš dáhpáhusain: dárogiel namma ii dárbbáš leat mielde, jus dat namma lea sámi dahje kveana namas dáruiduhttojuvvon hápmi, earrána unnán das iige leat dábálaš anus dárogiel hámis, omd. dárogiel *Skaidi* sámi namas *Skáidi*. Sajáiduvvan dárogiel namaidd, nugo omd. *Kautokeino* ja *Karasjok*, ii sáhte válljet eret.

Galbanormálas leat maiddá njuolggadusat namaidd meari ja ortnega birra (Trafikkskilt 2012a, 57). Go adnojuvvojit mánggagielat galbbat ja dain leat mearriduvvon atnit sihke doppit ja lagat guovllu báikkiid namat, de berre dábálaččat dušše juoppá goappá guovllu namma adnojuvvo. Go galbbas adnojuvvo eanet go okta namma, de mearridanorgána mearrida namaidd ortnega. Báikki giellaatnu berre váldot dás vuhtii. Sámeagiela hálddašanguovllus galget namat leat dán ortnegis: sáme-, dáro- ja kveanagiella. Báikenamaidd ortnegii guoskevaš njuolggadus čuovvu báikenammalága lánkaásahusaid § 7-3.

Lea mearkkašan veara, ahte galbanormálas ii namuhuvvo, ahte mánggagielat báikenamaidd atnu ii guoskka dušše fal sámeagiela hálddašanguovllu suohkaniidda, muhto buot eará guovlluide maiddá, gos nammaatnu deavdá báikenammalága § 9-2 eavttuid (gč. maiddá kapihtala 5.2.2).

5.3 Luoddagalbbaid luohkkájuohku Statens Vegvesen galbamerostallama mielde

Dán artihkkala kvantitatiivvalaš analysas guorahallojuvvo, makkár galbbain ja man mánga galbbas adnojuvvojit sámeagiella ja sámi báikenamat. Galbbaid klassifiserema vuodđun leat Stáda geaidnodoaimmahaga siskkáldas rávvehusat (Trafikkskilt 2012a ja b). Dás vuollelis čielgejuvvo oanehaččat galbajoavkkuid juohku, mii lea analysa vuodđun.

Nubbi vuohki lahkoniit dán fáttá livččii analyseret, makkár sámegeiel tearpmat ja báikenamat leat adnon ja man gallii guhtege tearbma ja báikenamma lea biddjon galbii. Dát lahkonanvuohki gáibidivččii mihá viidát suokkardallama, go masa dán oktavuodas lea vejolaš vuoddjut. Muhtin tabeallaid buohta leat lokten ságastallamii ovttaskas namaid anu. Dan lassin govus 5.1 kapihttalis 5.4.9 lea ráhkaduvvon ovdamearkan, mo galbbaid kvantitatiivvalaš guorahallama sáhtta lahkoniit maiddái nu, ahte ovttaskas báikenamat leat vuolggasadjin ja daid atnu guorahallojuvvo iešguđegelágan galbajoavkkuin.

Ii-geográfalaš galbbaid guorahallan lea ráddjejuvvon nu, ahte analyseret tearmaanu. Báikenamaid guorahallan lea dan joavkkus guđdojuvvon eret. Báivalusgalbbain leat tabeallat sirrejuvvon nu, ahte báikenamaid atnu ja gielalaš tearpmat atnu guorahallojuvvojit sierra. Analysas leat čuldojuvvon eret galbbat, mat čujuhit priváhtta fitnodagaide, daningo fitnodagaid namaid vällje priváhta riektesubjeakta. Dakkár tearbma- ja nammaválljen ja maiddái giellaatnu ii gula giellalága iige báikenammalága njuolggadusaide.

Analysas leat mielde čuovvovaš galbajoavkkut, ja dás leat daid galbbaid váldodovdomearccat namuhuvvon oanehaččat:

Rádjegalbbat, mat leat: **Riikkarádje-, fylkkarádje- ja suohkanrádjegalbbat**. Sihke fylkkarádje- ja suohkanrádjegalbbat lea alihat, dain lea vilges teaksta ja juogo fylkka dahje suohkana vearjogovva.

Tuneallanammagalbbat: Galbbat leat alihat, ja dain lea vilges čála ja tunealla symbola.

Dábálaš báikenammagalbbat: Galbbat leat alihat ja teaksta lea vielgat.

Luoddačujuhangelbbat: Galbbat leat fiskadat ja teaksta lea čállon čáhppes bustávaiguin. Dán joavkkus leat mánja vuollejoavkku Stáda geaidnodoaimmahaga klassifiserenvuogi mielde, muhto dán analysas giedahallojuvvojit luoddačujuhangelbbat oktan joavkun.

Gaskačujuhangelbbat: Galbbat leat fiskadat ja čála lea čáhppat. Galbbain almmuhuvvo gaska dábálaččat stuoribuš báikkiide dahje hierárkkalaččat nu, ahte doppimus báiki almmuhuvvo bajimusas ja lagat báikkid dan vulobealde.

Bálvalusgalbbat: Galbbat leat alihat ja čála lea vielgat. Bálvalusgalbbain sáhttet leat maid symbolat, ja dat merkejuvvojit čáhppadin vilges vuodu ala. Dán analysas leat mielde bálvalusgalbbat, main sáhttet leat sihke báikenamat ja tearpmat. Maiddái nátionála turistaluottaid galbbat leat dán joavkkus mielde.

Ii-geográfalaš galbbat: Galbbat leat vielgadat ja teaksta lea čáhppat. Ii-geográfalaš galbbain sáhtta almmuhuvvot maiddái gaska. Dáin galbbain sáhttet leat tearpmat, báikenamat ja fitnodagaid namat. Dán analysii leat válljejuvvon galbbat, main leat gielalaš tearpmat.

Diehtotávvalat: Galbbain dahje távvaliin leat muittuhusat omd. čuovggaid anu, militeara guovlluid dahje muohtaplavenáiggiid birra. Galbbain lea dábálaččat alit ivdni ja vilges teaksta, muhto sáhttet leat maid rukses galbbat, main lea čáhppes teaksta.

5.4 Galbagaella – galbbaid giellaanu analysa

5.4.1 Hálddahaslaš rájiid galbbat: riikka-, fylkka- ja suohkanrádjegalbbat

Analysas guorahallojuvvojit golmmalágan hálddahasrádjegalbbat: riikka-, fylkka- ja suohkanrádjegalbbat. Guorahallanguovllu suohkaniin leat oktii buot 5 riikkarádjegalbba. Buot galbbain lea riikka namma dušše fal dárogillii.

Dutkanguovllu riikkarádjegalbbaide lea mihtilmas, ahte dat eai leat galbejuvvon ovttalágan vuogi mielde. Guovdageainnu suohkanis lea fylkka- ja suohkanrádje-

galbbaid lágan alit-vilges galba ja guokte dábálaš báikenammagalbba málle mielde ráhkaduvvon galbba. Kárášjoga gielddas leat fas guokte fiskes-čáhppes galbba. Deanu gielddas leat guokte riikarastildanbáikki, muhto dain eai leat makkárge riikkarádjegalbbat.

Galbanormála mielde berrešii riikkarádjegalbbas leat riikka vearjogovva ja namma goappáge dárogillii dahje girjedárogillii ja sámegillii (Trafikkskilt 2012c, 96).

Govva 6. Riikkarádjegalba Guovdageainnu suohkanis. Galbbas lea riikka namma sihke girje- ja oddadárogillii, muhto sámegiel riikkanamma *Norga* ii leat dohkkehuvvon mielde.

Govas 6 čájehuvvon galba Guovdageainnu suohkanis čuovvu hámi dáfus luoddaeiseválddiid rávvehusaid. Nammaválljen ii leat dattetge dán galbbasge rávvehusaid mielde, daningo riikkanamma ii leat čállon sámegillii muhto oddadárogillii. Analysaguovllu eará riikkarádjegalbbain lea riikka namma čállojuvvon dušše fal girjedárogillii. Dutkanguovllu suohkaniid riikkarádjegalbbain lea ain dievaslaš eahpesystemáhtalašvuohta sihke galbbaid hámis ja nammaanus.

Golmma suohkanis leat fylkkarádjegalbbat. Buot dát galbbat leat seammás maiddá riikkarájiid alde, namalassii go Suomas bohtá Norgga beallái dán golmma suohkanii. Dán analysii gullá maiddá Gáivuona suohkan Romssa fylkkas, muhto dan suohkanis ii leat fylkkarádjegi. Danin Romssa fylkkarádjegalba ii leat mielde analysas.

Tabealla 5.1 Fylkkarádjegalbbat

	Dáru	
	N	Oassi
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune	1	1/1
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	1	1/1
Deanu gielda/Tana kommune	2	2/2

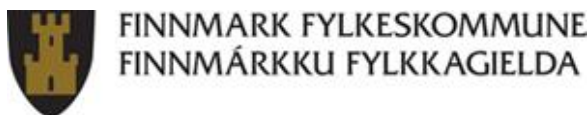
Finnmárkku fylkka namma namuhuvvo oktii buot njealji galbbas. Buot galbbain lea fylkka namma dušše fal dárogillii iige ovttage fylkkarádjegalbbas leat sámegiellat buhtalasnamma dohkkehuvvon mielde.

Govva 7. Finnmark fylke namma lea guorahallanguovllu almmolaš fylkkarádjegalbbain dušše dárogillii.

Sámelága giellanjuolggadusaid mielde gullet njeallje davimus fylkkasuohkana, Finnmarku, Romsa, Nordlándá ja Davvi-Trøndelága, sámegiella hálddašanguvlui (FAK 2013). Lea mearkašán veara, ahte omd. Finnmarkku fylkkagielda geavaha sámi buhtalasnama iežas logoin omd. reiveárkkain ja Finnmarkku fylkkagiellada ruovttusiiddus internehtas nugo govas 8 čájehuvvo. Johtolatgalbbain ii leat sámi buhtalasnamma váldon vel atnui.

Govva 8. Finnmarkku fylkkagiellada namma guovtti gillii.

Goalmát hálddahaslaš rájiid galbajoavku, mii lea mielde dutkamušas, leat suohkanrájiid galbbat.

Tabealla 5.2 Suohkanrádjegalbbat

	Sámi/ dáru		Dáru/ sámi/ kveana		Dáru	
	N	Oassi	N	Oassi	N	Oassi
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune	2	2/2				
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	3	3/3				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	4	4/4				
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			3	3/6	3	3/6
Deanu gielda/ Tana kommune	5	5/6			1	1/6
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	4	4/4				
Oktii buot	18	18/25	3	3/25	4	4/25

Guorahallanguovllu suohkaniin leat oktii buot 25 suohkanrádjegalbba, ja 18 dain galbbain leat guovtti gillii, golbma (3) galbba leat golmma gillii ja njealji (4) galbbas lea suohkana namma merkejuvvon dušše dárogillii.

Porsáŋgu giella lea áidna giella dán guđa suohkanis, mas lea suohkannamma virggálaččat golmma gillii (gč. gova 5). Dattetge suohkanrádjegalbbaid atnu juohkása Porsáŋgus nu, ahte bealli (3/6) galbbain leat galbejuvvon golmma gillii, ja bealli (3/6) leat ain dušše dárogillii. Porsáŋgu lea maiddái áidna suohkan, gos dárogiel namma lea bajimusas suohkanrádjegalbbain. Eará suohkaniin lea sáme giella suohkannamma bajimusas. Galbenvuohki, mas sáme giella namma lea bajimusas, čuovvu báikenammalága láhkaásahusaid § 7-3, man mielde sáme giella hálddašanguovllus galget báikenamat merkejuvvot dán ortnegis: sáme-, dáro-, kveanagiella. Galbanormála mieldenai dát ortnet berre čuvvojuvvot (Trafikkskilt 2012a, 57). Gáivuonas, Guovdageainnus, Kárášjogas ja Unjárggas leat suohkaniid virggálaš guovttegielat namat váldon vuhtii suohkanrádjegalbbain daningo buot suohkanrádjegalbbat leat galbejuvvon guovtti gillii. Suohkana namat leat maiddái merkejuvvon galbbaide báikenammalága láhkaásahusain ja galbanormálas namuhuvvon ortnega mielde. Deanu gielddas leat guhtta suohkanrádjegalbba, ja viđa galbbas (5/6) lea suohkana namma guovtti gillii, muhto ovtta galbbas (1/6) lea Deanu gieldda namma ain dušše dárogillii.

5.4.2 Tuneallaid galbbat

Dutkanguovllus leat Gáivuonas ja Porsáŋgus guokte tunealla. Dain tuneallain leat oktii buot njeallje galbba.

Tabealla 5.3 Tuneallanammagalbbat

	Sámi/dáru		Dáru	
	N	Oassi	N	Oassi
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune	4	4/4		
Porsáŋgu giella/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			4	4/4

Tuneallaid namaid merken juohkása nu, ahte Gáivuonas lea goappáge tunealla namma guovtti gillii ja fas Porsáŋgus lea goappáge tuneallas namma dušše dárogillii. Bealli (4/8 dahje 50 %) tuneallanamain, namalassii Gáivuona suohkana tuneallanammagalbbat, čuvvot danin sámelága giellanjuolggadusaid ja

báikenammalága. Nubbi bealli, namalassii Porsáŋgu gieldda tuneallanammagalbbat, eai čuovo báikenammalága njuolggadusaid.

5.4.3 Dábálaš báikenammagalbbat

Dábálaš báikenammagalbbaid joavkkus leat stuorámuš oassi galbbain dakkárat, mat čujuhit giliide, ja danin dain galbbain leat gilinamat. Dábálaš báikenammagalbbaid jovkui gullet maiddái galbbat, mat čujuhit omd. luonddubáikkiide nugo johkii, várreguvlui dahje artefávttaide nugo šaldái.

Govva 9. Dábálaš báikenammagalbbat Unjárggas, Kárášjogas ja Deanus. Gurutbealde govvas lea galbejuvvon gilli, gaskamuš govvas johka ja olgešbealde lea šaldi.

Stáda geaidnodoaimmahaga dieđuid mielde maiddái galbbat, main lea omd. diehtu, man máŋga metera meara bajábealde mii nu báikkiid lea, gullet dábálaš báikenammagalbbaid jovkui. Danin dakkár galbbaid báikenamat leat dán analysas rehkenastojuvvon mielde dán jovkui. Dutkanguovllu galbbain lea maiddái okta galba Deanu gielddas, mas lea diehtun *Riksgrense Finland 300 m*. Dát galba muittuha bálvalusgalbbaid ja diehtotávvaliid, muhto geaidnodoaimmahaga dieđuid mielde dát galbanai meroštallojuvvo dábálaš báikenammagalban. Dán galbbas leat rehkenastán riikkanama *Finland* mielde tabellii 5.4.

Tabealla 5.4 Dábálaš báikenammagalbbat

	Sámi		Sámi/ dáru		Dáru/ sámi/ kveana		Dáru	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			1	8			11	92
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	20	91	2	9				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	9	69	4	31				
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	1	4			16	55	12	41
Deanu gielda/ Tana kommune	27	46	12	20			20	34
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune			13	87			2	13
Oktii buot	57	38	32	21	16	11	45	30

Tabella logut čájehit, man galle dábálaš báikenammagalbba leat oktii buot dan guđa suohkanis. Dát logut eai njuolga mital dan, galle nama leat dain galbbain, daningo muhtumin sáhtta leat seamma namma mángga galbbas, jus omd. gilli lea galbejuvvon guovtti dahje mángga guovllus. Vuorddehahti livččii, ahte jus seamma báikenamma lea biddjon mángga galbii, de daid galbbaid nammaatnu livččii merkejuvvon ovttá vuogi mielde. Ná ii dattetge álo leat, go omd. Deanu gielddas leat njeallje dábálaš báikenammagalbba, mat čujuhit gillái, man sámi namma lea *Deanušaldi* ja dárogiel namma *Tana bru*. Golmma galbbas lea gilinamma dušše fal dárogillii, ja ovttá galbbas lea gili goabbáge buohtalasnamma dohkkehuvvon mielde. Danin dán galbajoavkku galbendilis leat ain eahpesystemáhtalašvuodát.

Gáivuona suohkanis ja Unjárgga gielddas ii leat oktage dábálaš báikenammagalba, mas lea namma čállojuvvon dušše sámegillii. Dáin suohkaniin leat ovttagielat galbbat, main lea namma čállojuvvon dárogillii. Unjárgga gielddas leat guokte galbba dahje 13 % dán joavkku galbbain dárogillii. Giláža namma *Nyborg* (gč. gova 4) lea áidna namma dán galbajoavkkus, mii ii leat vel guovtti gillii galbejuvvon, daningo Unjárgga giella ii leat vel mearridan buohtalasnama *Rovvejohka* giláža virggálaš čállinvuohkin.

Gáivuona suohkanis lea stuorámus oassi dábálaš báikenammagalbbain ain dušše fal dárogillii, namalassii 92 % dahje 11 galbba. Dán suohkanis ii leat dáid galbbaid nammaanús vel váldon vuhtii báikenammaláhka, mii geatnegahtta suohkana mearridit maiddá sámi báikenamaid čállinvugiid ja dan maŋŋá luoddaeiseválddiid atnit maiddá sámi buohtalasnamaid galbemis. Sihke Unjárggas ja Gáivuonas leat guovttegielat galbbat, main leat namat sihke sáme- ja dárogillii. Gáivuona suohkanis lea dattetge dušše fal okta guovttegielat, dábálaš báikenammagalba (nammabárre *Olmáivággi* ja *Manndalen*), mii lea 8 % suohkana dán joavkku galbbain. Unjárggas fas eanaš oassi dán joavkku galbbain (87 %) leat juo galbejuvvon guovtti gillii, mii čuovvu báikenammalága njuolggadusaid. Dáin galbbain nammaortnet čuovvu báikenammalága láhkaásahusaid § 7-3 ja galbanormála.

Njealji suohkanis, namalassii Guovdageainnus, Kárásjogas, Porsáŋggus ja Deanus, leat dábálaš báikenammagalbbat, main báikenamma lea čállojuvvon dušše fal sámegillii. Nugo juo kapihttalis 5.2.2 čilgejuvvui, de dat báikenamat, mat leat biddjon galbbaide dušše fal sámegillii, leat dakkár namat, maidda eai leat buohtalasnamat dáro- dahje kveanagillii (gč. gova 3). Eanaš oassi dain ovttagielat sámegiel galbbain leat biddjon dál maŋimus jagiid áigge, go sihke sámelága

giellanjuolggadusat ja maiddái báikenammaláhka leat juo leamaš fámus moaddelogi jagi.

Guovdageainnu suohkanis lea 20 galbbas báikenamma sámegillii, mii lea 91 % dán joavkku galbbain dan suohkanis. Guovtti galbbas (9 %) lea báikenamma guovtti gillii. Dát lea guovddášgili *Guovdageainnu* namma, mas lea dárogiel nammahápmi *Kautokeino* maiddái mielde.

Karášjogas leat 9 galbbas dahje 69 % dán joavkku galbbain sámegiel namma. Dan lassin leat njeallje galbba dahje 31 % galbbain guovtti gillii. Dán njealji galbbas lea okta ja seamma nammabárra, namalassii gilina *Karášjohka* ja *Karasjok*. Deanu gielddas lea measta bealli, namalassii 27 galbba dahje 46 % dábálaš báikenammagalbbain dakkárat, main lea báikenamma sámegillii. Porsáŋgu gielddas lea okta dábálaš báikenammagalba dahje 4 % buot dán joavkku galbbain dušše sámegillii.

Porsáŋgu gieldda lea áidna dán guorahallanguovllu gielddain, gos dábálaš báikenammagalbbat leat golmma gillii. Gielddas leat 16 galbba dahje 55 % galbbain golmma gillii. Dáin galbbain leat dohkkehuvvon buot golbma, mearriduvvon nama almmolaš atnui, mii čuovvu sihke báikenammalága ja galbanormála njuolggadusaid. Porsáŋgus lea vel 12 galbbas dahje 41 % galbbain báikenamma dušše dárogillii. Dán joavkkus leat namat, maid čállinvuogit leat mearriduvvon sihke sáme- ja kveanagillii, muhto dát buohtalasnamat eai leat vel váldon vuhtii báikenammagalbbain.

Deanu gielddas leat ain 20 galbba dahje 34 % buot dábálaš báikenammagalbbain dárogillii. Sámi buohtalasnamat eai leat váldojuvvon daidda galbbaide. Deanu gieldda dábálaš báikenammagalbbaid dárkilis guorahallan čájeha, ahte gielddas lea ain čielga geográfalaš erohus, gos sámi báikenamat leat váldojuvvon vuhtii dán joavkku galbbain ja gos fas eai. Deanu gielddas Deanušaldi gilis bajás, namalassii ovddeš Buolbmága gieldda hálddahušguovllus, leat maŋimuš jagiid áigge galbejuvvon olu gilážat ja sámi báikenamat leat váldon almmolaš atnui. Eará guovlluin Deanu gielddas eai leat gilážiid sámi báikenamat vel váldon vuhtii dábálaš báikenammagalbbain, vaikko sámi namaid čállinvuogit livččege juo dohkkehuvvon nugo omd. *Vestertana* ~ *Deanodat* dahje mearriduvvon nugo omd. *Torhop* ~ *Gohppi* (1994). Oassi dán joavkku galbbain leat dakkárat, ahte Deanu gieldda ii leat vel mearridan sámi buohtalasnamaid čállinvugiid báikenammalága mielde.

Olles guorahallanguovllus (earret Porsáŋgu gielddas) leat dábálaš báikenamma-galbbain sullii viđadas dahje 21 % dakkár galbbat, mas lea sihke sámegiel ja dárogiel namma mielde galbbas. Dáidda galbbaide lea mihtilmas, ahte báikkiid namat leat álgoálggus sámegillii ja ovddeš namma politihkalaš doaimmaid boadusin leat báikkiide dađistaga sajáidahttojuvvon maiddái dárogiel namat, omd. nu ahte sámi namma lea jorgaluvvon dárogillii (nugo omd. *Fanasgieddi* > *Báteng Deanu* gielddas ja *Oddajohka*¹ > *Nyelv Unjárgga* gielddas) dahje nu ahte namma, mii adnojuvvo dárogillii, lea rievtti mielde sámi nama boares čállinvuohkeheivehus, nugo omd. *Buolbmát* > *Polmak* (eanet dán áššis omd. Helander 2008; 2009c; 2013b). Dárogiel namat leat guhká leamaš dohkkehuvvon áidna namman johtolatgalbbaide. Go sámi namat leat dál dohkkehuvvome virggálaš atnui, de válđojuvvojit sámiid gielalaš rievttit vuhtii ja báikenammalága ulbmilat leat ollašuvvame nugo dat galget.

Dábálaš báikenammagalbbaid joavkkus leat sámegillii oktii buot 57 galbba dahje 38 %, mii lea stuorámus oassi dán joavkku galbbain. Sámegillii ja dárogillii leat 32 galbba dahje 21 %, dáro-, sáme- ja kveanagillii leat 16 galbba dahje 11 % ja 45 galbba dahje 30 % galbbain leat dain suohkaniin dušše fal dárogillii.

Lea fuomášahtti, ahte suohkaniid mielde leat mearkkašahtti erohusat nugo tabealla 5.4 čájeha. Gáivuona suohkanis Romssa fylkkas lea dušše ovtta galbbas, mii vástida 8 % galbbain, válđojuvvon vuhtii báikenammalága gáibáduš dohkkehit maiddái sámi buohtalasma almmolaš atnui. Oktii buot 92 % Gáivuona suohkana dán joavkku galbbain leat ain dušše fal dárogillii. Dán suohkana dilli orošii čujuheame maiddái fylkkaid gaskasaš erohusaide. Finnmárkku fylkka geaidnodaimmahat lea guorahallanguovllu suohkaniin váldigoahtán vuhtii báikenammalága njuolggadusaid dábálaš báikenammagalbbaid giellaanus, muhto nu ii oro dahkkon vel Romssa fylkkas, ii Gáivuona suohkanisge, mii lea gullan sámegiela hálddašanguvlui juo jagi 1992 rájes.

¹ Sámi namma lea mearriduvvon riehta *Oddajohka*, muhto dábálaš báikenammagalbbas lea ain čállinmeattáhus, daningo namma lea čállojuvvon galbii *Oddajohka*. Davvisámegiela čállinvuogis leat sihke *d* ja *đ*, mat leat sierra grafemat.

5.4.4 Luoddačujuhangelbbat

Luoddačujuhangelbbat leat dábaláččat luoddaearuin, ja dán analysa galbajoavkkus leat rievtti mielde guovttelágan galbbat. Nuppi jovkui gullet dat galbbat, mat čujuhit báikkálaččat suohkana giliide dahje eará lagašbirrasa báikkiide. Dat galbbat oahpistit dávjá váldoluottas earotbeallái. Nuppi jovkui fas gullet galbbat, mat čujuhit dobbelii ja danin dat leat rávan luoddaearuin, guđe guvlui berre vuoddjât dahje joatkit mátkki.

Luoddačujuhangelbbaid vuodul leat ráhkaduvvon golbma tabealla. Galbbaid váldojuogu vuodđun lea dat, čujuhitgo galbbaid báikenamat dakkár báikkiide, mat leat sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin vai dakkár báikkiide, mat leat hálddašanguovllu olggobealde. Goalmmát tabeallas leat mielde báikenamat, mat čujuhit báikkiide Davvi-Suomas. Go luoddačujuhangelbbaid juohká hálddašanguovllu siskko- ja olggobeallái čujuheaddji galbbaide, de lea das seammás maid erohus báikkálaš dási lokalitehtaid ja doppit guovllu báikkiid namaid anu gaskkas.

Ovttá galbbas sáhttet leat máŋga nama ja muhtumat dain sáhttet čujuhit hálddašanguovllu siskkobeale suohkaniidda ja nuppit fas báikkiide hálddašanguovllu olggobealde. Dan dihte tabeallaid logut čujuhit báikenamaide ja dasa, mainna lágiin báikenamat leat daidda galbbaide merkejuvvon. Dát logut eai čujut njulgestaga galbbaid reála mearrái, muhto buorebutge báikenamaid mearrái ja giellaatnui dain galbbain. Tabellain ii leat viidáseappot sirrejuvvon guđe suohkana báikkiide namat čujuhit, muhto juogu kriteran lea, gullágo báiki hálddašanguovllu suohkaniin vai ii.

Lea fuomášan veara nugo juo kapihttalis 5.2.2 lea čilgejuvvon, ahte báikenamalláhka guoská maiddái sámegiela hálddašanguovllu olggobeale suohkaniidda. Dan dihte dakkár suohkaniinnai berrejit sámegiel báikenamat váldojuvvot vuhtii virggálaš oktavuodain báikenamallága njuolggadusaid mielde.

Tabealla 5.5 Luoddačujuhangelbbaid namat dakkár báikkiide, mat leat sámegiela hálddašanguovllus

	Sámi		Sámi/ dáru		Dáru/ sámi		Dáru	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune							54	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	28	70					12	30
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune	24	63	8	21			6	16
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	4	7			3	5	54	88
Deanu gielda/ Tana kommune	6	11	16	28			35	61
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune							13	100
Oktii buot	62	23	24	9	3	1	174	67

Luoddačujuhangelbbain, mat čujuhhit hálddašanguovllu siskkobeale suohkaniid báikkiide, lea stuorámuš oassi namain merkejuvvon dušše fal dárogillii, oktii buot 174 báikenama. Dat lea 67 % dahje guokte goalmádasoasi galbbain adnojuvvon namain. Dán nammajoavkkus leat máŋga dakkár nama, maid sámegiela buohtalasnamat leat juo mearriduvvon báikenammalága mielde nugo omd. namat *Kolvik ~ Sarvvesvuotna* Porsáŋggus ja *Høyholmen ~ Suoidnesuolu* Deanus. Luoddačujuhangelbbaid nammaanús eai leat dattetge váldon vuhtii sámegiela buohtalasnamat, ja danin báikenammalága ja galbanormála njuolggadusat eai leat čuvvojuvvon.

Gáivuona suohkanis leat buot luoddačujuhangelbbain dušše fal dárogiel namat, oktii buot 54 nama. Ii ovttaga galbbas leat váldojuvvon vuhtii sámegiela buohtalasnamma. Nugo kapihttalis 5.4.3 čilgejuvvui, de Gáivuona suohkanis lea dušše fal okta dábálaš báikenammagalba guovtti gillii, namalassii nammabárre *Olmáivággi ~ Mandalen*. Luoddačujuhangelbbain ii dátge sámi namma leat vel dássái dohkkehuvvon almmolaš atnui.

Unjárgga gielddasnai leat buot luoddačujuhangelbbaid namat ain dušše fal dárogillii, oktii buot 13 nama. Dán joavkkus leat buohtalasnamat, mat leat juo mearriduvvon báikenammalága mielde ja leat biddjon dábálaš báikenammagalbbaide eará suohkaniin, muhto luoddačujuhangelbbaide eai leat dakkár buohtalasnamat vel biddjon. Dákkár namat leat omd. *Deanušaldi ~ Tana bru* Deanus ja *Leavdnja ~ Lakselv ~ Lemmijoki* Porsáŋggus. Unjárgga gielddas lea galbejuvvon luoddačujanvugiin gilinaamma *Karlebotn*. Gielda lea mearridan

dán báikki sámi buohtalasnama *Stuorravuonna* čállinvuogi juo jagi 1995. Dát namma ii leat merkejuvvon vel makkárge galbii buohtalagaid *Karlebotn*-namain.

Deanu, Porsáŋggu ja Kárášjoga gielddain leat luoddačujuhangelbbat, main leat namat juogo sámegillii, sámegillii ja dárogillii dahje dušše dárogillii. Porsáŋggu gielddas leat 88 % luoddačujuhangelbbaid báikenamain ain dušše fal dárogillii, oktii buot 54 nama. Dán joavkkus leat maiddái namat, maid čállinvugiid Porsáŋggu gieldda lea mearridan sámegilliinai juo 1990-logu álggus, nugo omd. *Snekkernes ~ Snihkkárnjarga* (1993), *Sandvik ~ Njarga* (1994) ja *Kolvik ~ Sarvvesvuotna* (1994). Sámi buohtalasnamat eai leat válđojuvvon vuhtii luoddačujuhangelbbain, vaikko čállinvuogit leat báikenammalága mielde mearriduvvon juo 20 jagi dassái. Áidna namma, mii Porsáŋggu lea guovtti gillii merkejuvvon luoddačujuhangelbbain, lea nammabárre *Karasjok ~ Kárášjohka*. Dat lea golmma galbbas, mii lea 5 % galbbain. Dárogiel namma lea merkejuvvon bajimussii dain galbbain ja danin namaid ortnet ii čuovo báikenammalága láhkaásahusaid § 7-3 iige galbanormála njuolggadusaid. Porsáŋggu gielddas leat luoddačujuhangelbbaid namain 7 % sámegillii. Geavadis dat lea dušše fal ovttá giláža namma *Suovdi*, mii lea njealji galbbas. Dán gilis lea namma dušše fal sámegillii ja danin luoddačujuhangelbba namma sáhtá leat dušše sámegillii.

Porsáŋggu gielddas lea maiddái luoddačujuhangelba, mas lea nammahápmi *Igeldas*. Dán analysas nammahápmi lea dulkojuvvon dárogielas adnojuvvon namman daningo sámegiela rievttis nammahápmi lea *Ikkaldas*. Lea čielggas, ahte jura luoddagalbbas adnojuvvon čállinvuohki *Igeldas* lea áiggi mielde leamaš doarjjan sajáidahttime aiddo dan nammahápmi dárogiela atnui. Porsáŋggu gieldda lea jagi 1993 mearridan, ahte giláža namat leat dárogillii *Igeldas* ja sámegillii *Ikkaldas*. Sámi namma ii leat 20 jagis vel válđojuvvon vuhtii luoddačujuhangelbba nammaanus.

Deanu gielddas lea guđa galbbas dušše sámi namma, mii lea 11 % buot dán joavkku galbbain. Namma *Kárášjohka* lea guovtti galbbas ja namma *Gárgogeahči* lea njelljii galbejuvvon. Muđuid lea Deanu gielddas ain stuorámuš oassi, 61 % dahje 35 nama hálddašanguovllu luoddačujuhangelbbain dušše fal dárogillii. 16 nama dahje 28 % namain leat guovtti gillii, sihke sáme- ja dárogillii. Lea mearkkašahtti, ahte Guovdageainnu suohkanis leat 12 galbbas (28 %) namma dušše fal dárogillii. Ovcci galbba báikenamma čujuha sámegiela hálddašanguovllu suohkaniid guovddáš giliide, *Kautokeino* 5 galbbas ja *Karasjok* 4 galbbas. Dáid giliid dárogiel namaide leat mearriduvvon álgoálgosaš sámegiel namat *Guovdageaidnu* ja *Kárášjohka* juo ovdal go báikenammaláhka bođii

fápmui. Gilinamma *Guovdageaidnu* lea dohkkehuvvon virggálažžan juo jagi 1979 ja namma *Kárášjohka* jagi 1989. Dát sámi namat eai leat velge (jagi 2013) váldon systemáhtalaččat vuhtii luoddačujuhangelbbain.

Guovdageainnu suohkanis juohkásit dán joavkku luoddačujuhangelbbat nu, ahte galbbaid báikenamat leat merkejuvvon juogo dušše sámegillii dahje dušše dárogillii. Dakkár luoddačujuhangelbbat, main livčče buohtalas sáme- ja dárogiel namat nugo omd. *Kárášjohka* ~ *Karasjok*, eai Guovdageainnu suohkanis vel leat.

Sihke Kárášjogas ja Guovdageainnus leat eanemustá galbbat, mat čujuhit dakkár giliide, main lea namma dušše fal sámegillii nugo omd. *Vullošnjárga* Kárášjogas ja *Čunovuohppi* Guovdageainnus. Kárášjoga gielddas leat 24 nama sámegillii ja dat lea 63 % galbbain. Guovdageainnu suohkana luoddačujuhangelbbain lea oktii buot 28 galbbas dahje 70 % galbbain namma dušše sámegillii. Dáid galbbaid giellaatnu addá rievttis gova sámi báikenamaid anus dain sámi suohkaniin, go gilážiid namat leat álgoálggus jura sámegillii ja dáidda báikkiide eai oba leatge buohtalasnamat eará gillii.

Mánnga dain namain leat mearriduvvon rievttis sámegeiela čállinvugiin juo ovdal go báikenammaláhka bođii fápmui. Jagi 1984 Kulturdepartemeanta mearridii Sis-Finnmárkkus muhtin gilážiid namaid čállinvugiid riekta davvisámegillii, nugo omd. *Gárggoluoppal* ja *Goaskinnjavvi* (Kulturdep. 1984). Dát Kulturdepartemeantta mearridan sámi gilinamaid čállinvuogit, mat biddjojuvvojedje dađistaga 1980-logus johtolatgalbbaide, leat áidna dákkár luoddačujuhangelbbat olles sámi guovllus Norggas, main sámi báikenamat leat rievttis čállinvugiin merkejuvvon galbbaide ovdal go báikenammaláhka bođii fápmui.

Tabealla 5.6 Luoddačujuhangelbbaid namat dakkár báikkiide, mat leat sámegeiela hálddašanguovllu olggobealde

	Dáru/ kveana		Dáru	
	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			37	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune			9	100
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune			7	100
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			32	100
Deanu gielda/ Tana kommune			54	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	4	24	13	76
Oktii buot	4	3	152	97

Dán joavkku luoddačujuhanganalbbaide leat čállojuvvon dárogillii 152 nama oktii buot 156 namas. Dat lea 97 % dán joavkku báikenamain. Lea hui mearkkašahtti, ahte buot eará suohkaniin earret Unjárggas, leat visot sámi hálddašanguovllu olggobeale báikkiid namat luoddačujuhanganalbbain aivve fal dárogillii.

Unjárgga gielddas lea okta nammabárra dohkkehuvvon luoddačujuhanganalbbaide guovtti gillii. Dát namma čujuha gillái Máttá-Várjjaga gielddas, ja gili namma lea merkejuvvon galbii dárogillii *Bugøynes* ja kveanagillii *Pykeijä*. Nugo kapihttalis 5.2.4 namuhuvvui, de galbanormála njuolggadusaid mielde luoddačujuhanganalbbain sáhtta atnit guokte nama (Trafikkskilt 2012a, 57). Dán gili sámegiel namma lea *Buodggát*, muhto Máttá-Várjjaga gielddas ii leat vel mearridan dán sámi nama čállinvuogi virggálažžan.

Dán galbajoavkku báikenamain leat dakkár namat sámegiela hálddašanguovllu olggobealde, maidda leat juo mearriduvvon sámegiel buohtalasnamat, nugo omd. *Čáhcesuolu* (mearr. 1993) ja *Áltá* (mearr. 2005). Dát namat eai leat váldon vuhtii luoddačujuhanganalbbaid giellaanus. Suohkaniid dábálaš báikenammaganalbbain dát seammá sámi buohtalasnamat leat gal juo mielde.

Dán joavkku galbbain lea maiddái namma *Kirkenes*, masa lea báikenammalága mielde evttohuvvon sámi ja kveana buohtalasnamma juo 1990-logus. Máttá-Várjjaga gielddas ii leat vel dásáige mearridan daid árbevirolaš buohtalasnamaid. Dan sajis gávppoga dárogiel namma *Kirkenes* lea čállojuvvon kyrillaláš alfabehtain Máttá-Várjjaga gielddas.

Govva 10. 2000-logu álggus biddjon luoddačujuhanganalbbat Máttá-Várjjaga gielddas.

Govva 10 galbbat eai gula dán dutkamuša analysaoassái, daningo dát galbbat leat Máttá-Várjjaga gielddas. Dát govva lea dattetge ovdamearkan, mo báikenammaláhka rihkkojuvvo. Deanu gielddas lea mearridan juo 1990-logus *Tana bru* buohtalas sámi namman *Deanušaldi*, muhto namma ii leat dohkkehuvvon dás mielde luoddačuheapmái. Kyrillaláš alfabehtain čállojuvvon *Kirkenes*-namma lea dohkkehuvvon galbii, vaikko dasa ii leat makkárga vuoddu báikenammalágas. Luoddaeiseválddiid rávvehusain leat oppaláš rávvagat, mo sáhtta čujuhit báikkiide, mat leat eará riikkain (Trafikkskilt 2012a, 57).

Rávvehusain namuhuvvojit maiddái Ruošša beale báikkít ná:

For visning til russiske mål skal skiltelementet vise stedsnavnet med både latinske og kyrilliske skrifttegn.

Gova 10 vuolit galbba báiki, *Girkonjårga*, lea Norgga bealde Mátta-Várjjaga gielddas, iige dat galba čujut Ruošša beallái. Danin dán galbbas lea galbanormála njuolggadus boastut dulkojuvvon. Dákkár galben rihkku báikenammalága, daningo guovllu árbevirolaš gielat eai leat dohkkehuvvon galbbaide, muhto baicce nama merken kyrillalaš alfabehtain lea vuoruhuvvon. Dát ovdamearka čájeha, mo fylkka luoddaeiseválddit ovttas ovttaskas suohkaniin sáhttet rihkkut sihke sámelága giellanjuolggadusaid ja báikenammalága.

Luoddačujuhangelbbaide gullá maiddái čuovvovaš galbajoavku, mas leat mielde dakkár báikenamat, mat čujuhit Davvi-Supmii.

Tabealla 5.7 Luoddačujuhangelbbat Suoma beale báikkiide

	Sámi/ suoma		Suoma/ sámi		Suoma	
	N	%	N	%	N	%
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	2	100				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune			4	100		
Deanu gielda/ Tana kommune	15	100				
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	3	75			1	25
Oktii buot	20	80	4	16	1	4

Kárášjoga, Deanu, Guovdageainnu ja Unjárgga gielddas leat 25 luoddačujuhangelbba, mat čujuhit stuorábuš báikkiide Davvi-Suomas. Galbbaid nammaatnu čájeha, ahte fylkka luoddaeiseválddit leat eanaš háviid dohkkehan maiddái sámi namaid luoddačujuhangelbbaide. Dát lea galbanormála njuolggadusaid mielde daningo rávan lea atnit daid čállinvugiid, mat adnojuvvojit dan riikkas, gosa galbbat čujuhit (Trafikkskilt 2012a, 57):

For vegvisning til mål i andre land skal vedkommende lands skrivemåte benyttes for de aktuelle stedsnavn, hvis ikke annet er fastsatt i visningslista.

Dán joavkku luoddačujuhangelbbaid báikkít leat sámiid ruovttuguovllus Suomas, ja danin dain báikkiin leat virggálaš namat sihke sámegillii ja suomagillii (Sámi giellaláhka 2003). Suoma beale báikkít, mat leat Norgga beale galbbain, leat

davvisáme- ja suomagillii *Eanodat ~ Enontekiö, Ohcejohka ~ Utsjoki, Avvil ~ Ivalo*. Ovtta galbbas Kárášjoga gielddas lea *Ivalo* buohtalasnamman anáraš namma *Avveel* iige davvisámegiela namma *Avvil*, mii livččii vuorddehahti daningo galbbat leat Norgga bealde davvisámegiela guovllus.

Deanus, Guovdageainnus ja Unjárggas leat Suoma beale namat čállojuvvon báikenammalága váldonjuolggadusa mielde nu, ahte sámegiela namma lea vuosttažin ja dasto suomagiela namma. Kárášjoga gieldda luoddačujuhanganalbbain lea dattetge eará ortnet, daningo suomagiela namma lea čállojuvvon bajimussii ja dasto sámi namma. Unjárgga gielddas lea nammabárra *Avvil ~ Ivalo*. Golmma galbbas lea goabbáge buohtalasnamma mielde, muhto ovtta galbbas lea dušše suomagiela namma *Ivalo* merkejuvvon galbii.

Olles luoddačujuhanganalbaid joavkku nammaanus lea ain stuora eahpesystemáhtalašvuotta. Dalle go báiki lea sámi hálddašanguovllu siskkobeaide, de lea muhtumin sámi buohtalasnamma dohkkehuvvon mielde galbii. Muhtumin fastten sullasaš galbbain seammá buohtalasnamma ii leat váldon mielde. Danin luoddačujuhanganalbain ii leat vel oppanassiige systemáhtalaš vuohki, goas sámi báikenamma biddjo galbii ja goas ii, vaikko mángga nama čállinvuohki lea mearriduvvon juo 1990-logus. Dan lassin lea mearkkašan veara, ahte sámi hálddašanguovllu olggobeale báikkiide čujuheaddji galbbain váilot systemáhtalaččat sámi buohtalasnamat. Dakkár galbenvuohki lea báikenammalága vuostá, daningo dat lánka ii leat ráddjejuvvon guoskat dušše fal sámegiela hálddašanguovllu suohkaniidda.

Suoma beale báikkiid nammabárat leat áidna namat Norgga beale sámi hálddašanguovllu olggobealde, mat leat luoddačujuhanganalbain čállojuvvon guovtti gillii ja main lea sámegiela báikenammanai dohkkehuvvon galbii. Dát nammabárat čájehit čielgasit, ahte luoddaeiseválddit sáhttet atnit nammabáraid maiddái luoddačujuhanganalbain, muhto das fuolakeahtá Norgga beale báikkiid namat eai leat galbejuvvon guovtti gillii báikenammalága njuolggadusaid mielde. Dan lassin Norgga beale suohkanatge eai leat vel dohkkehan buot buohtalasnamaid, mat berrešedje dasto adnojuvvot luoddačujuhanganalbain.

5.4.5 Gaskačujuhangelbbat

Gaskačujuhangelbbaid analysas guorahallojuvvojit báikenamat golmma tabeallas seamma láhkai go luoddačujuhangelbbainnai. Tabeallaid juohku čuovvu maiddá seammá málle go luoddačujuhangelbbaid tabeallain.

Tabealla 5.8 Gaskačujuhangelbbat báikkiide, mat leat sámegeiela hálddašanguovllus

	Sámi		Sámi/ dárú		Dárú/ sámi		Dárú	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune							1	100
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune	22	48					24	52
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	4	11	7	18			27	71
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					1	5	18	95
Deanu gielda/ Tana kommune	1	2	10	19			41	79
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune			1	25			3	75
Oktii buot	27	17	18	11	1	1	114	71

Gáivuona suohkanis lea okta gaskačujuhangelba, man báiki lea sámegeiela hálddašanguovllus. Dát leat *Olderdalen*, mii lea Gáivuona suohkanis. Galba lea dušše dárogillii. Gáivuona gaskačujuhangelbbain eai leat hálddašanguovllu eará suohkaniid namat mielde daningo dat suohkan lea geográfalaččat sierra viđa eará suohkanis, mat gullet dán analysii.

Porsáŋgu lea nubbi gielda, gos ii leat oktage gaskačujuhangelba, mas sámi hálddašanguovllu báikenamma livččii adnojuvvon guovtti gillii riehta báikenammalága mielde. Ovtta galbas lea nammabárre *Karasjok* ~ *Kárášjohka*, muhto namaid ortnet ii čuovo báikenammalága lánkaásahusaid váldo-njuolggadusa iige galbanormálage. Porsáŋgu gielddas lea maiddá gaskačujuhangelba, mas lea dušše dárogiel namma *Karasjok*.

Porsáŋgu gielddas lea guovddášgili namma *Lakselv* merkejuvvon 14 gaskačujuhangelbii. Dán gilinamas leat juo 1990-logus mearriduvvon golmma gillii virggálaš namat, muhto ain, 20 jagi nammamearrádusa maŋŋá, lea dušše dárogiel namma anus gaskačujuhangelbbain.

Lea mearkkašahti, ahte gaskačujuhangelbbain leat sámi guovllu guovddáš giliid báikenamat nugo *Guovdageaidnu* ja *Kárášjohka* hui eahpesystemáhtalaš vuogi mielde váldon vuhtii galbemis. Eanaš háviid leat dáid giliid dárogiel namat *Kautokeino* ja *Karasjok* adnojuvvon gaskačujuhangelbbain.

Guovdageainnu suohkanis lea namma *Karasjok* adnojuvvon 5 gaskačujuhangelbbas. Maiddái gilinamma *Kautokeino* lea ain dušše dárogillii 18 galbbas. Kárášjoga gielddas leat namat adnojuvvon eahpesystemáhtalaččat ná: namma *Karasjok* lea 9 gaskačujuhangelbbas ja nammabárra *Kárášjohka* ~ *Karasjok* lea 4 galbbas. Nugo ovddabealde juo namuhuvvui, Porsáŋggu gielddas lea namaid ortnetges nuppe gežiid *Karasjok* ~ *Kárášjohka*, mii lea ovttá gaskačujuhangelbbas.

Guovdageainnu suohkanis leat oktii buot 22 nama dahje 48 % dán joavkku namain, mat leat merkejuvvon gaskačujuhangelbbaide sámegillii. Lea dehálaš fuomášit, ahte galbbaide leat merkejuvvon golbma báikki, namalassii *Gievdneuoika*, *Šuoššjávri* ja *Biedjovággi*. Namma *Šuoššjávri* lea čállojuvvon njelljii Kárášjoga gielddas gaskačujuhangelbbaide.

Deanu gielddas lea 41 gaskačujuhangelbbas báikenamma merkejuvvon dárogillii. Dat lea 79 % dahje measta njeallje viđadasoasi dán joavkku galbbain. Gosii ovttá viđadasoasis, namalassii 19 % galbbain dahje 10 galbbas leat báikenamat merkejuvvon guovtti gillii. Ovttá galbbas lea namma sámegillii.

Deanu gielddas lea mearkkašan veara, ahte buohtalas báikenamat leat adnojuvvon erenoamáš eahpesystemáhtalaččat: 21 galbbas lea namma *Tanabru*, muhto 4 galbbas guovtti gillii *Deanušaldi* ~ *Tanabru*. 5 galbbas lea nammabárra *Kárášjohka* ~ *Karasjok*, ja 9 galbbasges lea namma dušše fal dárogillii *Karasjok*. Sihke *Deanušaldi* ja *Kárášjohka* leat mearriduvvon buohtalasnamat, muhto luoddaeiseválddit eai leat váldán vuhtii buohtalasnamaid oppanassiige konsekveanta vuogi mielde. Deanu gieldda gaskačujuhangelbbain lea maiddái báikenamma *Levajok* oktii buot 8 galbbas. Gieldda lea mearridan juo jagi 1994 gilážiid maiddái álgoálgosaš sámegiela nama *Leavvajohka*. Dábálaš báikenammagalbbas gal lea dán báikki namma *Leavvajohka* čállon riektá, muhto gaskačujuhangelbbain atnet luoddaeiseválddit ain dušše fal boares dáruiduhtton nammahámi.

Tabealla 5.9 Gaskačujuhangelbbat báikkiide, mat leat sámegiela hálddašanguovllu olggobealde

	Dáru	
	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune	12	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	9	100
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune	7	100
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	56	100
Deanu gielda/ Tana kommune	38	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	22	100
Oktii buot	144	100

Sámi hálddašanguovllu guđa suohkanis leat gaskačujuhangelbbain oktii buot 144 báikenama, mat čujuhít báikkiide sámegiela hálddašanguovllu olggobealde. Buot dát namat leat merkejuvvon dárogillii. Galbbain ii leat obanassiige válđojuvvon vuhtii, ahte báikenammaláhka guoská maiddái sámegiela hálddašanguovllu olggobeale suohkaniidda. Sámi buohtalasnamat berrešedje válđojuvnot vuhtii maiddái dákkár galbbain. Dán joavkku galbbain leat báikenamat nugo *Vadsø*, *Alta* ja *Skibotn*, ja daidda namaide leat juo mearriduvvon sámi buohtalasnamat (gč. kapihtala 5.4.4). Dan lassin galbbain leat máŋga nama, maidda suohkanat eai leat vel mearridan sámegiela čállinvugiid, nugo omd. *Kirkenes* ja *Ifjord*.

Guovdageainnu suohkanis leat golbma gaskačujuhangelbba, main ii leat báikenamma muhto dárogiel tearbma *Riksgrensen*. Dát galbbat eai leat mielde 5.9 tabealla loguin, daningo galbbain ii leat báikenamma. Mearkkašahtti lea, ahte galbbain adnon tearbma lea dušše dárogillii eaige sámelága giellanjuolggadusat leat válđon vuhtii.

Tabealla 5.10 Gaskačujuhangelbbat Suoma beale báikkiide

	Sámi/suoma		Suoma	
	N	oassi	N	oassi
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune			4	4/4
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune			2	2/2
Deanu gielda/ Tana kommune	6	6/7	1	1/7
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	1	1/1		
Oktii buot	7	7/14	7	7/14

Gaskačujuhangan galbbain, maid namat čujuhit Suoma beallái, leat bealli namain (7 nama) čállojuvvon sáme- ja suomagillii ja bealli namain (7 nama) leat merkejuvvon suomagillii. Dat namat, mat leat dušše suomagillii, leat dattetge dakkárat, maidda leat buohtalasnamat sámegillii ja mat leat Suoma bealde virggálaš anus maiddái sámegillii, nugo omd. *Gáregasnjárga ~ Karigasniemi* dahje *Avvil ~ Ivalo*. Norgga beale galbbain leat buohtalasnamat nugo omd. *Avvil ~ Ivalo* muhtumin adnojuvvon galbbain, muhto eai systemáhtalaččat.

Nugo kapihttalas 5.4.4 tabealla 5.7 analysas čájehuvvui, de luoddačujuhangan galbbain leat sáme- ja suomagiel namat adnojuvvon juo oalle systemáhtalaččat. Gaskačujuhangan galbbain eai leat nammabárat vel konsekveanta váldon vuhtii. Suoma bealde čuvvojuvvo sámi giellaláhka systemáhtalaččat almmolaš luoddagalbemis (gč. omd. Helander 2013a). Danin Norgga bealdenai berrejit Davvi-Supmii čujuheaddji báikenamat merkejuvvot seamma lágkai go mo dat adnojuvvot Suoma bealde, namalassii goappáge gillii (vrd. maiddái Trafikkskilt 2012a, 57).

5.4.6 Bálvalusgalbbat

Bálvalusgalbbaid joavkkus guorahallojuvvot sihke galbbat, main leat báikenamat ja galbbat, main leat tearpmat. Fitnodagaid namat leat čuldojuvvon eret analysas nugo juo kapihttalas 5.3 lea čilgejuvvon.

Tabealla 5.11 Bálvalusgalbbaid báikenamat

	Sámi		Sámi/ dáru		Dáru		Eaŋgals	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			2	50	2	50		
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune	12	75	4	25				
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune	2	25	4	50	2	25		
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					21	88	3	12
Deanu gielda/ Tana kommune	2	15			11	85		
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	6	35	6	35	5	30		
Oktii buot	22	27	16	19	41	50	3	4

Bálvalusgalbbain lea 22 galbbas sámegeiel báikenamma. Dat lea badjelaš okta njealjádasoassi dahje 27 % galbbain. Dat galbbat leat Guovdageainnus, Kárášjogas, Deanus ja Unjárggas nugo omd. *Ássebákti* Kárášjogas. Dáin namain eai leat buhtalasnamat dáro- dahje kveanagillii.

16 galbbas, mii lea 19 % namain, lea sihke sáme- ja dárogeiel namma mielde. Dalle go báikkis lea maiddái dárogeiel namma, de sámi báikenamma ii leat álo dohkkehuvvon mielde buhtalasnamma. Dat mearkaša, ahte luoddaeiseválddit eai čuovo dán joavkkusge konsekveanta nammaanu, muhto erohusat orrot dás manname suhkaniid mielde. Guovttegeielat namat leat bálvalusgalbbain Gáivuonas, Guovdageainnus, Kárášjogas ja Unjárggas. Gáivuona galbbain lea rievtti mielde ásahusa namma, mii lea galbejuvvon guovtti gillii. Deanu ja Porsáŋgu gielddaid bálvalusgalbbain eai leat váldon sámi buhtalasnamat mielde, vaikko namat livčče muđuid anus guovtti gillii nugo omd. *Rávttosvuopmi ~ Stabbursdalen* ja *Vuollegeavŋŋis ~ Storfossen*.

Deanu gielddas leat báikenamat dárogillii 85 % galbbain ja Porsáŋgus lea 88 % namain dárogillii. Dáid suhkaniid bálvalusgalbbaid nammaválljemis eai leat dan dihte čuvvojuvvon báikenammalága ja galbanormála njuolggadusat. Porsáŋgu gielddas lea golmma galbbas namma *Silfar Canyon*. Dát namma lea ráhkaduvvon turisttaid váste eaŋgalsgillii. Guovllu gielat eai leat dán galbbas obanassiige váldon vuhtii.

Tabealla 5.12 Bálvalusgalbbaid tearpmat

	Sámi		Sámi/ dáru		Dáru	
	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune					2	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	4	50			4	50
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune			4	50	4	50
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					6	100
Deanu gielda/ Tana kommune					18	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune					9	100
Oktii buot	4	8	4	8	43	84

Bálvalusgalbbaid tearbmaatnu lea eanaš dušše dárogillii sámegeiela hálddašanguovllu suhkaniin, daningo 43 tearpma 51 tearpmas leat dárogillii. Dat lea 84 % dán galbajoavkku tearbmaanus. Guovdageainnu suhkaniis lea njealji galbbas

giellan sámeigiella, mii vástida 8 % bálvalusgalbbain. Kárášjoga gielddas leat njealji galbbas buohtalagaid sáme- ja dárogiella. Dat mearkkaša, ahte easka 8 % bálvalusgalbbain lea sihke sáme- ja dárogiella váldon vuhtii galbbaid tearbmaanus.

Dutkanguovllus leat ain suohkaniid mielde erohusat dađi mielde, makkár sámeziel tearpmat leat váldon atnui bálvalusgalbbain ja leago sámeigiella dohkkehuvvon dan galbajoavkkus buohtalagaid dárogielain vai ii. Kárášjoga gielddas leat bálvalusgalbbat, main tearpmat leat biddjon sihke sáme- ja dárogillii, nugo omd. *kulturmuittut* ~ *kulturminner* (gč. gova 2). Seammá tearbma Unjárgga bálvalusgalbbain lea merkejuvvon dušše dárogillii. Kárášjoga gielddas lea maiddái *sámi musea* ~ *samisk museum* čállojuvvon bálvalusgalbbaide guovtti gillii. Eará suohkaniid sullasaš galbbain lea adnon dárogiel tearbma *museum* iige sámeziel tearbma *musea* leat váldon mielde. Dát ovdamearkkat čájehit, ahte bálvalusgalbbaid tearbmaanus eai čuvvojuvvo sámelága giellanjuolggadusat vel systemáhtalaččat.

5.4.7 Ii-geográfalaš galbbat

Dán analysas leat ráddjen guorahallat ii-geográfalaš galbbain dušše tearpmad giellaanu. Maiddái ii-geográfalaš galbbain berre váldit vuhtii sámelága giellanjuolggadusaid § 3–2 sámeigiela hálddašanguovllu suohkaniin.

Tabealla 5.13 Ii-geográfalaš galbbaid tearbmaatnu

	Sámi		Sámi/ dáru		Suoma/ dáru/ eaŋgl		Sámi/ eaŋgl		Dáru	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune									16	100
Guovdageainnu suohkan Kautokeino kommune			7	16					36	84
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	2	7	8	28					19	65
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni									38	100
Deanu gielda/ Tana kommune			4	8	2	4	4	8	41	80
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune									11	100
Oktii buot	2	1	19	10	2	1	4	2	161	86

Ii-geográfalaš galbbain leat tearpmat adnojuvvon ain eanemustá dárogillii sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin, 86 % dahje 161 galbbas. Tearpmat nugo omd. *taxi* ja *radio* adnojuvvojit olu gielain eaige dat leat rievtti mielde dušše dárogiel tearpmat, muhto buorebutge riikkaidgaskasaš tearpmat. Go galbbain leat dárogiel tearpmat nugo omd. *vegkirke*, *eldresenter* ja *idrettsplass*, de sámegiela hálddašanguovllu suohkaniin galggaše sámelága giellanjuolggadusaid mielde váldit vuhtii maiddái sámegiela tearbmaanu.

Dán galbajoavkku áidna tearbma, mii lea galbejuvvon dušše sámegillii, lea *golfbána* Kárášjoga gielddas (7 %). Guovdageainnu, Kárášjoga ja Deanu gielddain leat muhtin ovdamearkkat das, ahte tearbmaatnu lea dohkkehuvvon muhtumin guovtti gillii ii-geográfalaš galbbaide. Kárášjoga gielddas leat tearpmat nugo *rådđeviessu* ~ *rådhus*, *apotehka* ~ *apotek* ja *kulturmuittut* ~ *kulturminner*. Guovdageainnu suohkanis lea guovtti gillii omd. *boazonjuovahat* ~ *reinslakteri*.

Guovttegielat galbbaid oassi ii leat go vuos 10 % galbbaid tearbmaanus. Nugo tabealla čájeha, de ii-geográfalaš galbbaid giela válljemis leat erohusat suohkaniid mielde, daningo Gáivuona suohkanis ja Porsáŋgu ja Unjárgga gielddain ii leat dain galbbain vel váldon vuhtii sámegiela tearbmaatnu. Unjárgga gielddas lea guovtti ii-geográfalaš galbbas nammabárra *Enarestien* ~ *Anarásmáđii*, muhto danin go dát leat báikenamat, de dat eai leat tabealla loguin mielde. Unjárgga gieldda ii-geográfalaš galbbain eai leat sámegiela tearpmat vel váldojuvvon atnui. Danin lea dilli ain nu, ahte sámelága giellanjuolggadusat eai leat vel mangeláhkai systemáhtalaččat váldon vuhtii sámegiela hálddašanguovllu suohkaniid ii-geográfalaš galbbain.

5.4.8 Diehtotávvalat

Diehtotávvaliid tabeallas eai leat Gáivuona suohkan ja Unjárgga gielda mielde, daningo dain suohkaniin eai leat diehtotávvalat.

Tabealla 5.14 Diehtotávvalat

	Dáru/ suoma		Dáru/ eangals/ ruošša		Dáru/ eangals/ duiskka/ suoma		Dáru	
	N	oassi	N	oassi	N	oassi	N	oassi
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune					3	3/3		
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	1	1/2			1	1/2		
Porsáŋgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			4	4/6			2	2/6
Deanu gielda/ Tana Kommune	4	4/8			2	2/8	2	2/8
Oktii buot	5	5/19	4	4/19	6	6/19	4	4/19

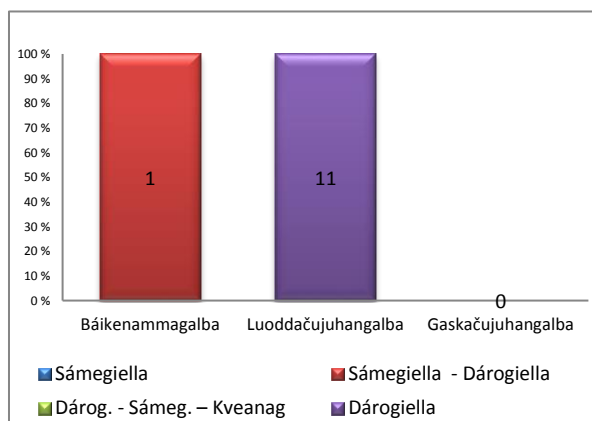
Dutkanguovllu suohkaniin leat oktii buot 19 diehtotávvala. Ii ovttage diehtotávvalis leat diehtu čállojuvvon sámegillii, mii mearkaša, ahte sámelága giellanjuolggadusaid § 3–2 giellagáibádus ii leat váldon vuhtii. Mearkašan veara leat diehtotávvalat Kárášjoga ja Deanu gielddas, mat leat riikkaráji lahka. Dain galbbain lea diehtu Suoma ja Norgga ráji tuollostašuvnnaid birra, ja nu dát diehtu guoská sihke Norgga ja Suoma beale olbmuide. Sihke Norggas ja Suomas lea fámus sámi giellaláhka, muhto ii dainge galbbain leat diehtu biddjon sámegillii.

5.4.9 Sámi báikenamaid atnu dábálaš báikenamma-, luodda- ja gaskačujuhangelbbain

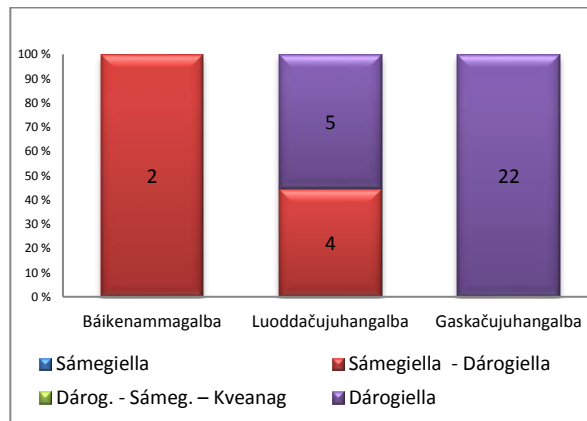
Dán kapihttalis buohtastahttojuvvo, mo sámegiela hálddašanguovllu guđasuohkana guovddášgiliid namat leat galbejuvvon golmma galbajoavkkus: dábálaš báikenamma-, luoddačujuhan- ja gaskačujuhangelbbain. Dán oasi analysii leat välljejuvvon Romssa fylkkas *Olmáivággi ~ Manndalen* ja Finn-márkkus *Guovdageaidnu ~ Kautokeino*, *Kárášjohka ~ Karasjok*, *Lakselv ~ Leavdnja ~ Lemmijoki*, *Deanušaldi ~ Tana bru* ja *Vuonnabahta ~ Varanger-botn*.

Govus 5.1 Johtolatgalbbat sámegiela hálddašanguovllu guđa suohkanis. Ovdamearkan leat suohkaniid guovddáš giliid namat

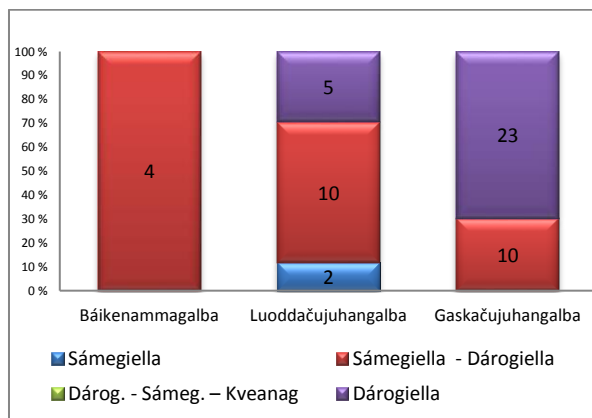
Olmáivággi – Manndalen

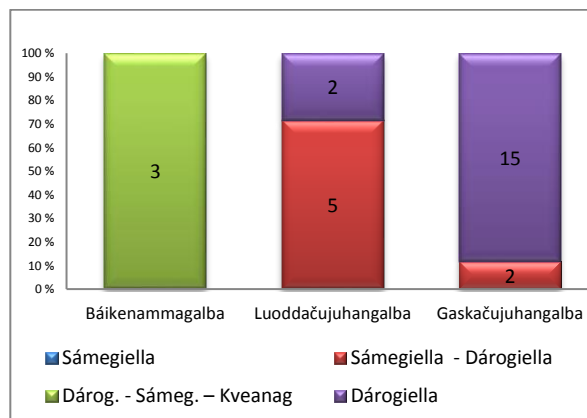
Guovdageaidnu – Kautokeino

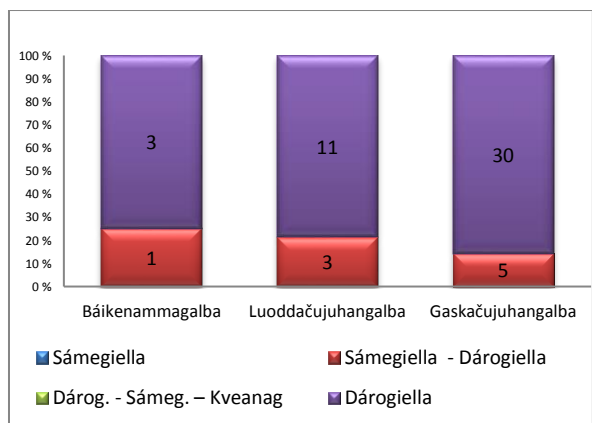
Karášjohka – Karasjok

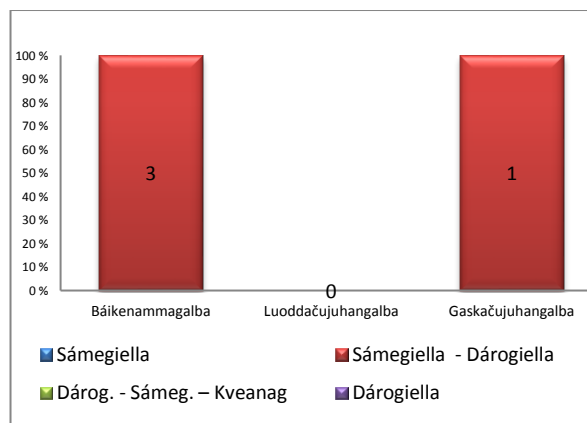
Leavdnja – Lakselv – Lemmijoki

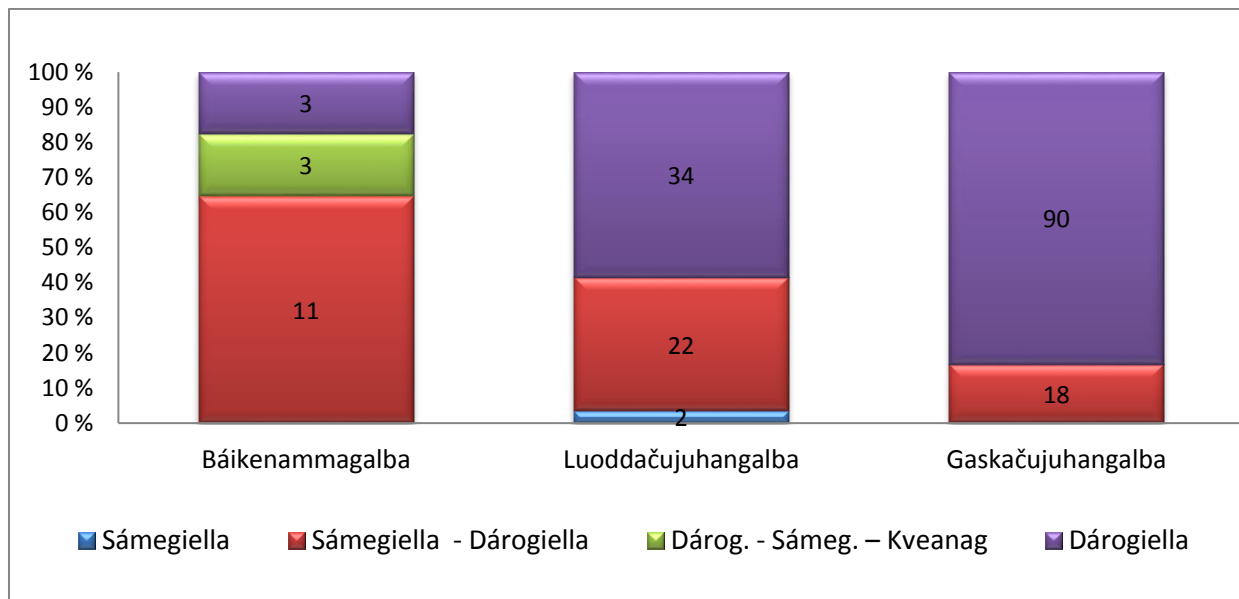
Deanušaldi – Tana bru

Vuonnabahta – Varangerbotn

Oktii buot sámegiela hálddašanguovllu guđa suohkanis

Ovttaskas nammabáraid analysa čájeha, ahte *Kárášjohka* lea áidna namma, mii lea dušše sámegillii galbejuvvon guovtti luoddačujuhangelbbas. Muđuid leat buot eará namat adnojuvvon juogo buhtalasnamman, dahje dušše fal dárogiel namma lea adnojuvvon galbbas.

Go buhtastahtá dán govvosa dábálaš báikenamma-, luoddačujuhanga- ja gaskačujuhangelbbaid, de sámi namaid mearri dađistaga unnu luodda- ja gaskačujuhangelbbain. Dábálaš báikenammagalbbain lea sámegiel buhtalasnamma 11 guovttegielat ja 3 golmmagielat galbbas. Dat lea 80 % dán nammajoavkku dábálaš báikenammagalbbain. Áidna namma, mii ii leat systemáhtalaččat dábálaš báikenammagalbbas, lea *Deanušaldi*, mii lea vel golmma galbbas dušše dárogillii. Romssa bealde lea gal dábálaš báikenammagalbbas 100 % guovtti gillii, muhto dás lea sáhka dušše ovttá galbbas, masa lea biddjon namma *Olmáivággi ~ Mandalen* báikenammalága mielde guovtti gillii.

Luoddačujuhangelbbain lea sámi buhtalasnamma mielde sullii 40 % galbain, namalassii 24 galbbas oktii buot 58 galbbas. Romssa fylkkas fas luoddačujuhangelbbain lea 100 % nammaatnu dušše fal dárogillii. Geavadis dat mearkkaša, ahte namma *Mandalen* lea 11 luoddačujuhangelbbas, iige sámi buhtalasnamma *Olmáivággi* leat dain galbbain váldojuvvon mielde. Ii ovttage gaskačujuhangelbbas leat Romssa fylkkas báikenamma guovtti gillii.

Nammabáraid dárogiel namma adnojuvvo áidna namman eanemustá gaskačujuhangelbbain, oktii buot 90 galbbas. Sáme- ja dárogillii leat namat merkejuvvon 18 geardde, mii lea badjelaš 10 % gaskačujuhangelbbaid mearis.

Lea mearkkašahti, ahte omd. sámi namma *Guovdageaidnu* ii adnojuvvo ovttage gaskačujuhangelbbas, muhto dárogiel namma *Kautokeino* lea oktii buot 22 galbbas dán dutkanguovllus. Galbanormálas lea čielga ráva, ahte guovttegielat namat sáhttet adnojuvvot sihke luodda- ja gaskačujuhangelbbain (gč. kap. 5.2.4 ja maiddái Trafikkskilt 2012a, 57). Dát njuolggadus ii leat dattetge dássáži čuvvojuvvon systemáhtalaččat.

Govus 5.1 čájeha čielgasit, ahte vaikko dát sámi buohtalasnamat lea juo mánga jagi dassái mearriduvvon, de dat illá válđojuvvojit virggálaš atnui, dahje ahte nammabáraid atnu ii leat Norgga beale Sámis vel lahkage systemáhtalaš.

5.5 Oktiigeassu: Mo luodda dás ovddosguvlui ?

Dán artihkkalis lea čájehuvvon, ahte vaikko sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat leamaš fámus juo badjel 20 jagi, de sáme giela hálddašanguvlui gullelaš guđa suohkanis eai leat dát lágat vel systemáhtalaččat vuhtii válđojuvvon almmolaš johtolatgalbbain.

Sámelága giellanjuolggadusain § 3-2 celko, ahte diedáhusat, mat leat oaivvilduvvon juogo olles dahje oassái hálddašanguovllu álbmogis, galget leat sihke sáme- ja dárogillii (Sámeláhka 2008). Johtolatgalbbaid terminologiija gullá dakkár dieduide, mii lea guovllu álbmogii oaivvilduvvon, ja danin sámelága giellanjuolggadusaid berre válđit vuhtii maiddái johtolatgalbbaid giellaválljemis ja tearbmaanus. Analysa čájeha, ahte sáme giella dahje sáme gielat tearpmat leat hui sporádalaččat válđon vuhtii johtolatgalbbain. Ii-geográfalaš galbbaid ja bálvalusgalbbaid tearbma giella välljemis leat erohusat suohkaniid mielde. Diehtotávvaliin ii leat sáme giella válđon vel vuhtii obanassiige.

Luoddaeiseválddiin váilot njuolggadusat, mo sámelága giellanjuolggadusat berrejit válđojuvvot vuhtii johtolatgalbbain, dalle go sáme giela hálddašanguovllu suohkaniin adnojuvvojit tearpmat dahje gielalaš diedut. Galbanormálas leat namuhuvvon girje- ja ođđadárogiealla, muhto ii sáme giella eaige sámelága giellanjuolggadusat (vrd. Trafikkskilt 2012b, 37).

Johtolatgalbbaid sáme giella terminologijabargu ii sáhte leat dušše ovttaskas suohkana ovddasvástádussan, muhto terminologalaš gažaldagat galget dárkkistuvvot ja guorahallojuvvot sámi giellaorgánain, vai almmolaš galbbain adnojuvvojit normerejuvvon ja dohkkehuvvon sáme giellat tearpmat. Galbanormálii berre dan dihte lasihit njuolggadusaid, mo sáme giella galgá válđojuvvot vuhtii sáme giella hálddašanguovllus ja ahte tearpmat ja sáme giellat dajaldagat galget sámi giellaorgánat dárkkistit ja dohkkehit. Sáme giella vuhtiiváldin maiddá almmolaš galbemis lea oassi sámi álbmoga giellalaš vuoigatvuođaid ollašuttimis. Dan dihte almmolaš orgánat geatnegasvuohta lea fuolahit, ahte maiddá dat giellalahka čuvvojuvvo. Sámi báikenamaid virggálaš atnu lea regulerejuvvon báikenamallágas. Analysa čájeha, ahte dábbalaš luoddagalbbain leat sámiid giellalaš rievttit dássáži ollašuvvan buoremusat, daningo ovttagiellat sámi namat ja buohhtalasanamat leat dađistaga galbegohtán.

Analysa čájeha dattetge, ahte sámi báikenamat eai adnojuvvo johtolatgalbbain vel systemáhtalaččat. Vaikko mánggat galbbat leat biddjon manimus 20 jagi áigge go báikenamalahka lea leamaš fámuš jagi 1991 rájes, de muhtumin leat sámi namat dohkkehuvvon mielde, nuppe vuoro fas seammalahkan galbbain lea anus dušše dárogiel namma. Analysaguovllus leat maiddá erohusat suohkaniid mielde, daningo muhtumin nammabárra lea válđon vuhtii ovttas suohkana galbbain, muhto ii nuppi suohkana seammalahkan galbbain. Danin sáme giellat báikenamaid anus leat ain eahpesystemáhtalašvuođat dan guđa suohkanis. Fylkkaid luoddaeiseváldiin orrot váilume buori siskkáldas rutiinnat, mo nannet johtolatgalbbaid giellaanu čuovvuma ja dárkkisteami, daningo dálá dilli ii leat dohkálaš lágaid ulbmiliid ektui.

Lea čielggas, ahte ii sáhte vuordit, ahte go man nu báikenama čállinvuohki mearriduvvo, de dat galggašii dakkaviđe biddjot galbbaide. Lea dattetge gažaldat, man guhká dahje man galle jagi galgá vuordit ovdal go mearriduvvon čállinvuohki válđojuvvo vuhtii báikenamaid almmolaš anus. Báikenamalahkii dárbbašuvvojit čielgasat njuolggadusat dan birra, makkár áigge mearriduvvon čállinvuogit galget leat almmolaš anus.

Galbanormálas leat njuolggadusat, ahte báikenamaid galgá kontrolleret ovdal go odđat galbbat biddjojuvvojit (Trafikkskilt 2012a, 56). Njuolggadusain čuožžu ná:

Ved all utskifting av gamle vegvisningsskilt og oppsetting av nye skilt skal det kontrolleres om skrivemåten av visningsmålene er i samsvar med reglene i stadnamnlova. Den viktigste kilden er Sentralt stedsnavnregister ved Statens kartverk.

Dát guorahallan lea čájehan, ahte luoddaeiseválddit eai čuovo álo dán njuolggadusa erenoamážit luodda- ja gaskačujuhangelbbaid giellaanus, daningo mearriduvvon sámi buohtalasnamat eai biddjo álo ođđa galbbaide. Dat mearkkaša dan, ahte ođđa galbbat biddjojuvvojit báikenammalága njuolggadusaid vuostá. Sámi hálddašanguovllu suohkaniin leat mañimuš jagiid áigge odastuvvon erenoamážit luodda- ja gaskačujuhangelbbat nugo gova 11 ovdamearkkat čájehit. Galbbain leat ain báikenamat dušše fal dárogillii.

Govva 11. 2000-logus odastuvvon luodda- ja gaskačujuhangelbbat Guovdageainnus ja Kárásjogas.

Gova 11 galbbat čájehit, ahte juo 1990-logus mearriduvvon sámegeiel báikenamaid čállinvuogit eai leat dohkkehuvvon galbbaide báikenammalága ja galbanormála njuolggadusaid mielde. Dát leat ovdamearkkat, mo báikenamma-láhka ja galbanormála eai čuvvojuvvo.

Báikenammalága láhkaásahusain § 7-4 celko, ahte jus lea praktihkalaš sivaidd geažil earenoamáš váttis atnit máŋga nama, de sáhtta válljet namaid gaskkas dihto kriteraid mielde. Nugo galbbaid nammaatnu lea dálá dilis, de sámi namat eai leat dábbalaččat guđđojuvvon eret dán paragrafa vuodul. Ii sáhte leat praktihkalaččat erenoamáš váttis atnit omd. luoddačujuhangelbbas sámi buohtalasnama, go seammalágan luoddačujuhusain lea muhtumin biddjon sámi buohtalasnama galbii. Gova 11 galbbain lea maiddái veadjemeahtun dulkot, ahte livččii praktihkalaš sivaidd geažil erenoamáš váttis atnit maiddái sámegeiel namaid dain galbbain nugo eaktun lea láhkaásahusaid mielde. Dát galbenvuohki čujuha baicce dasa, ahte lea ain sáhka eahpesystemáhtalašvuodas dan hárrái, mo sámi báikenamat váldojuvvojit vuhtii johtolatgalbbain.

Lea dattetge mearkkašahti, ahte galbanormálas lea njuolggadussan, ahte go lea dárbbašlaš válljet dáro-, sáme- ja kveanagiela nama gaskkas, de galgá deattuhit, guđemuš namas lea guhkimus árbevierru ja guđemuš nama dovdet buoremusat dan báikkis. (Trafikkskilt 2012a, 57). Dát njuolggadus, ahte go lea dárbbašlaš válljet nama, ii čuovo báikenammalága láhkaásahusaid § 7-4, man mielde galgá

leat praktihkalaš sivaiddat geažil earenoamáš váttis atnit máŋga nama, ovdal go sáhtta válljet eret buohtalasnamaid. Galbanormála njuolggadus berre danin rievdaduvvot čavgabun nu, ahte dat čuovvu láhkaásahusaid.

Dán artihkkala analysa čájeha maiddá, ahte sámi báikenamat, mat leat sámegiela hálddašanguovllu olggobealde, illá válđojuvvojit vuhtii johtolatgalbbain. Báikenammaláhka ii guoskka dušše fal sámi hálddašanguovllu suohkaniid sámi namaide, muhto buot sámi namaid virggálaš atnui, go dat devdet báikenammalága § 9-2 kriteraid. Galbanormálii lea dárbu lasihit čielga dieđuid dán ášši birra, daningo dat ii leat oba namuhuvvonge dálá njuolggadusain. Galbbaid analysa orru čujuheame dasa, ahte fylkkaid luoddadoaimmahagat dulkojit báikenammalága nu, ahte dat guoská dušše sámi hálddašanguovllu suohkaniidda. Dát dulkojuvvo ii leat báikenammalága mielde, ja berre danin deattuhuvvot ja čilgejuvvo buorebut galbanormálas.

Guovtte- ja máŋggagielat tearpmaid ja báikenamaid anus johtolatgalbbain leat maiddá ekonomalaš konsekvanssat. Go Norggas leat gielaide guoskevaš lágat fámus, de guovddáš eiseválddit berrejit dáhkidit, ahte leat maiddá ekonomalaš rámmat bidjat fápmui lágaid mielde gáibiduvvon doaimmaid, nugo jura omd. ođastit galbbaid nu, ahte dat devdet lágaid gáibádusaid. Fylkkaid luoddadoaimmahagaide berre ekonomalaččat dáhkiduvvot vejolašvuotta dađistaga ođastit johtolatgalbbaid giellalága ja báikenammalága njuolggadusaid mielde.

Suohkaniin lea maiddá geatnegasvuotta čuovvut Norgga lágaid ja fuolahit, ahte sámelága giellanjuolggadusat čuovvovvojit ee. johtolatgalbbaid tearbmaanus ja ahte sámi báikenamat válđojuvvojit virggálaš atnui báikenammalága gáibádusaid mielde. Báikenammalága § 5-2 mielde suohkanat mearridit ee. gilinamaid čállinvugiid. Dát analysa lea čájehan, ahte leat máŋgat namat, mat leat sáddejuvvon suohkaniidda mearrideapmái, muhto suohkanat eai leat dássái mearridan buohtalas sámi namaid čállinvugiid. Dákkár dáhpáhusain suohkanat eai čuovo báikenammalága, muhto baicce easttadit sámi báikenamaid beassamis virggálaš atnui (gč. maiddá Helander 2013a, b).

Suohkanat berrejit maiddá aktiivvalaččat čuovvut, ahte mearriduvvon sámi namat válđojuvvojit systemáhtalaš atnui. Go omd. namain nugo *Karasjok*, *Kautokeino*, *Manndalen*, *Karlebotn*, *Lakselv*, *Tana bru* eai leat vel sámi buohtalasnamat válđojuvvon systemáhtalaš atnui, de berrejit suohkanat maiddá

ásahit buoret rutiinnaid čuovvut, ahte nammamearrádušat vuhtii váldojuvvojit almmolaš oktavuodain.

Báikenammalága § 10-1 mielde lea vádinvejolašvuohta, mii guoská sihke nama čállinvuohkáii ja nama atnui. Jus namma adnojuvvo boastut dahje dat ii adnojuvvo virggálaš oktavuodain, de ášši sáhtta váidit dan departementii, man vuollái ášši gullá. Jus fas nama čállinvuohki ii mearriduvvo, de dan sáhtta váidit báikenammaváiddalávdegoddái. Ná celko báikenammalágas:

Feilbruk eller manglande bruk av stadnamn etter § 9 kan påklagast til overordna departement. Klage over manglande vedtak kan påklagast til klagenemnda.

Nugo dát analysanai čájeha, de leat olu báikenamat, mat eai leat vel váldojuvvon virggálaš atnui. Dasa lassin leat olu sámi namat, maid čállinvuogit eai leat vel mearriduvvon. Das fuolakeahhtá sámi báikenamaide guoskevaš áššit leat unnán váldojuvvon. Dat sáhtta čujuhit ee. dasa, ahte omd. organisašuvnnat main lea vádinvuogitvuohta, eai dovdda báikenammalága doarvái bures, vai diedášedje vádinvejolašvuođa birra. Sámediggediedáhusas sámegiela birra lea čilgejuvvon, ahte sámelága giellanjuolggadusatge eai čuvvojuvvo, muhto ovttaskas olbmuide orru leame váttis diehtit, mo galget váidit giellalága rihkkumiid. Sámediggi evttoha árvvoštallat ásahit bearráigeahččoortnega, mii bearráigeahččá almmolaš etáhtaid (Sámediggediedáhus 2012, 23). Lea čielggas, ahte dákkár gozihanorgána doibmii galggašii gullat sihke sámelága giellanjuolggadusaid čuovvun ja dan lassin maiddái báikenammalága goziheapmi.

Norggas lea buorre giellapolitihkka, mii váldá vuhtii maiddái sámi álbmoga gielalaš rivttiid. Váttisvuohtan lea dattetge ain, ahte oppalaš giellapolitihkka ii leat vel bures implementerejuvvon báikkálaš dássái daningo almmolaš orgánat nugo mánggat suohkanat ja fylkkaid luoddaeiseválddit eai čuovo vel systemáhtalaččat lágaid. Sihke sámelága giellanjuolggadusat ja báikenammaláhka leat leamaš fámus juo badjelaš 20 jagi, muhto báikkálaš ja guovllolaš dási almmolaš orgánain orrot ain váilume buorit rutiinnat, mo dát lágat galget váldojuvvot vuhtii geavtlaš doaimmain. Luoddaeiseválddiid iežaset rávvehusain (Trafikkskilt 2012a, 54) deattuhuvvo, ahte

stedsnavnene er en viktig del av landets kulturarv. Skiltmyndighetene har et særlig ansvar for å forvalte denne kulturarven ved bruken av stedsnavn på offentlige trafikkskilt. Vegvisningsskiltene er særlig iøynefallende og formidlere av stedsnavn.

Maiddái sámi báikenamain lea seammaárvosaš riekti kulturárbin go dárogiel báikenamain. Danin luoddaeiseválddiid geatnegasvuohta lea atnit fuola, ahte maiddái sámi báikenamat fuolahuvvojit luoddagalbendoaimmain seamma prinsihpaid mielde go dárogiel namatnai.

Gáldut

- FAK 2013: Sámelága giellanjuolggadusat ja sámegeielaid hálddašanguovlu. – <http://www.regjeringen.no/se/dep/fad/fadd/samepolitihkka/samegiela-geavaheapmi/samelaga-giellanjuolggadusat-ja-samegiel.html?id=633281>
- FOR 2005: Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk. FOR 2005-06-17 nr 657. – <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20050617-0657.html>
- Helander, Kaisa Rautio 2001: Samiske og norske kommunenavn i Norge - dobbeltnavn eller tospråklige navn? – Namn i en föränderlig värld. Rapport från den tolfte nordiska namnforskarkongressen. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors. 246–259.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas. Dieđut 1, 2008. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu.
- Helander, Kaisa Rautio 2009a: Sámi báikenammadutkan – gielladiehtagas ja fágaidrasttideaddji bálgáid alde. – Sáhkavuoruin sáhkan. Dieđut 1, 2009. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. 22–41.
- Helander, Kaisa Rautio 2009b: Toponymic Silence and Sámi Place Names during the Growth of the Norwegian Nation State. – Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming. Eds Berg, Lawrence D. & Vuolteenaho, Jani. Ashgate, Surrey. 253–266.
- Helander, Kaisa Rautio 2009c: Renaming Indigenous Toponymy in Official Use in the Light of Contact Onomastic Theories. – Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences. Toronto, Canada. 492–500.
- Helander, Kaisa Rautio 2013a: The Power of Administration in the Official Recognition of Indigenous Place Names in the Nordic Countries. – Names: People, Places, Perceptions and Power. Multilingual Matters. Almmustahttojuvvome.

Helander, Kaisa Rautio 2013b: Om samiske stedsnavn i Norge. – Med namn i famn. Namn i det fleirspråklege Noreg. Universitetet i Tromsø. Almmustahttojuvvome.

Kommuneloven 1992: LOV 1992-09-25 nr 107: Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).

Kulturdep. 1984: Brev 9.7.1984 fra Det kongelige kultur- og vitenskapsdepartement til Statens vegvesen i Finnmark. (ref. 4369 Ku 84 OGU: MSL)

Sámediggediedáhus 2012: Sámediggediedáhus sámegiela birra.
<http://www.samediggi.no/Giella/Samediggediedahus-samegiela-birra>

Sámeláhka 2008: LOV 1987-06-12 nr 56: Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Sist endret: LOV-2008-06-27-51

Sámi giellaláhka 2003: Nr 1086 Sámi giellaláhka. Addojuvvon Helssegis juovlamánu 15 beaivve 2003. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086>

SSR = Sentralt stedsnavnregister (Guovddáš báikenammaregistar).
<http://www.statkart.no/Kart/Kartdata/Stedsnavndata/>

Stadnamnlova 1990: LOV-1990-05-18-11: Lov om stadnamn. Sist endret: LOV-2005-06-17-90, LOV-2005-06-10-53.

Trafikkskilt 2012a: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 4A *Vegvisningsskilt: Planlegging og anvendelse*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet. http://www.vegvesen.no/_attachment/69071/binary/637615

Trafikkskilt 2012b: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 1 *Fellesbestemmelser*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet. http://www.vegvesen.no/_attachment/69062/binary/635049

Trafikkskilt 2012c: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 4B *Vegvisningsskilt: Detaljert utforming*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet. http://www.vegvesen.no/_attachment/69066/binary/637616?fast_title=H%C3%A5ndbok+050+Trafikkskilt%2C+del+4B+%2822MB%29.pdf